

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ HUKUKUNDA KARŞILIKSIZ ÇEK ve BUNA BAĞLANAN YAPTIRIM

*Dishonoured Cheque And Sanction Of Dishonoured Cheque in
Turkish Republic of Northern Cyprus Law*

Hakan BİLGEÇ¹

ÖZ

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) hukuku, ağırlıklı olarak Anglo-Sakson hukuku etkisindedir. Bu özelliği nedeniyle yasalar kadar yargı kararları da büyük önem taşımaktadır. KKTC çek hukukunun temelini Poliçeler Yasası oluşturmaktadır. Poliçeler Yasası, 1882 tarihli *Bills of Exchange Act*'in tercüme edilmesi yoluyla Kıbrıs hukuk sistemine dahil edilmiştir. Yasa'nın çeklere ayrılan III. Kısmı ise günümüzde karma nitelik taşımaktadır. Çekin hukuki niteliğine ilişkin düzenlemelerde *Bills of Exchange Act* etkisi devam etmekte iken, karşılıksız çeke bağlanan yaptırım konusunda ise Yasa, Türk hukuku ile uyum içindedir.

KKTC hukukunda, karşılıksız çek düzenlemeye bağlanan tek yaptırım çek hesabı açma ve kullanma yasağıdır. Yasağın uygulanması bakımından KKTC Merkez Bankası'na önemli görevler yüklenmiştir. Çek hesabı açma ve kullanma yasağı, karşılıksız kalan çek bedellerinin tamamen ödenmesi halinde kalkmaktadır. Dolayısıyla yasağın caydırıcılığı sorgulanmaya açıktır. Nitekim yasak kapsamına giren kişi sayısında, yıllar içinde bir azalış olmaması bunu doğrular niteliktedir.

Çalışmada KKTC'de çeklere ilişkin düzenlemeler, çekin hukuki niteliği, karşılıksız çek ve karşılıksız çeke bağlanan yaptırım konuları

Makalenin Geliş Tarihi : 01.09.2018 **Makalenin Kabul Tarihi :** 17.09.2019

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Doğu Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi,
E-Posta: hakan.bilgec@emu.edu, ORCID: 0000-0001-7951-0756

incelenmiştir. KKTC hukukuna ilişkin teorik anlamda kaynak azlığı nedeniyle, çalışmanın temeli yargı kararlarına dayanmaktadır. KKTC hukukunun, Türk hukuku ile örtüştüğü noktalarda ise Türk hukuk öğretisinden de yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: KKTC, Çek, Banka, Karşılıksız Çek, Karşılıksız Çeke Bağlanan Yaptırım, KKTC Merkez Bankası.

ABSTRACT

Law of Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) is mainly under the influence of Anglo-Saxon law. Due to this feature, judicial decisions are important as well as codes. Bills of Exchange Law is the main code of TRNC cheque law. Bills of Exchange Law has been incorporated into the Cypriot legal system by the translation of the British Bills of Exchange Act, dated 1882. Nowadays, the Third Part of the Law, about cheques is in a mixed form. The form and interpretation of cheque are still under the influence of Bills of Exchange Act. Despite that, sanction of dishonoured cheque is in harmony with Turkish Law.

The only sanction about dishonoured cheque in TRNC law is prohibition of opening and using cheque account. The Central Bank of TRNC has important missions about implementation of this prohibition. Prohibition of opening and using cheque account is abolished when the all cheque amount is paid. Because of this, the prohibition is not an affective sanction. Numbers of prohibited people don't decrease in the last years, also verifies that.

In this study, we focused on legal acts about cheques in TRNC, the form and interpretation of cheques, dishonoured cheque and sanction of dishonoured cheque. Due to the scarcity of resources in TRNC law doctrine, we mostly use judicial decisions. Simultaneously we also used Turkish law doctrine at similar points between Turkish and TRNC law.

Keywords: TRNC, Cheque, Bank, Dishonoured cheque, Sanction of dishonoured cheque, The Central Bank of TRNC.

GİRİŞ

Kredi kartlarının yaygınlaşması, bir ödeme aracı olan çekin kullanımı azaltmış olsa da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC)'nde çek yaygın olarak kullanılmaya devam etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti (T.C.)'nin aksine KKTC'de uygulamada çekin kullanımı sadece tacirler arasında değil, tacir olmayan kişiler arasında da oldukça yaygındır.

KKTC çek hukukuna ilişkin düzenlemelerin temel kaynağı İngiltere'dir. Bu yönüyle KKTC çek hukuku Türk hukukundan ayrılmakla birlikte, çekin hukuken karşılıksız kalması halinde uygulanacak olan düzenlemeler ağırlıklı olarak Türk hukuku kaynaklıdır. Dolayısıyla KKTC'de çekin düzenlenişi, devri gibi konularda İngiliz sisteminin; karşılıksız kalması halinde ise Türk sisteminin esas alındığı karma nitelikli bir hukuk düzeni mevcuttur. Ayrıca çekin hamiline yazılı olarak düzenlenmesinin yasaklanması gibi, her iki sistemden bağımsız hükümlere de rastlanmaktadır.

Yakın geçmişte tıpkı Türk hukukunda olduğu gibi KKTC hukukunda da karşılıksız çek ve buna bağlanan yaptırıma ilişkin düzenlemelerde sıklıkla değişiklikler yaşanmıştır. Bu çalışma günümüzde yürürlükte olan son düzenlemeler esas alınarak hazırlanmıştır.

I. ÇEKLERE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

KKTC hukukunda Türk hukukundan farklı olarak çeklere özgü bir kanun mevcut değildir. Çeklere ilişkin temel düzenlemeler “Bölüm 262 Poliçeler Yasası²”nda yer almaktadır³. Poliçeler Yasası'nın III. Kısmı (m. 73 – 75) münhasıran çeklere ayrılmıştır. Poliçeler Yasası'nın kaynağı 1882 tarihli İngiliz “*Bills of Exchange Act*”tir⁴. Poliçeler Yasası, Ada'da İngiliz egemenliğinin mevcut olduğu⁵ ve “İngiliz Dönemi” olarak adlandırılan

² KKTC mevzuatında terminolojik olarak “kanun” kelimesi yerine “yasa” kelimesi kullanılmaktadır. Biz de çalışmamızda yerleşmiş tercihler nedeniyle KKTC mevzuatında bulunan düzenlemeler için yasa, Türk hukukunda bulunan düzenlemeler için ise kanun kelimelerini tercih edeceğiz.

³ Yasanın tamamına KKTC mahkemelerinin resmi internet sitesi olan <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/elektroks.aspx> adresinden ulaşılabilir (Erişim Tarihi: 27.08.2019)

⁴ Bills of Exchange Acts'in günümüzde yürürlükte olan metni için bkz. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/45-46/61> (Erişim Tarihi: 27.08.2019).

⁵ Ada üzerinde İngiliz egemenliğinin mevcut olduğu 1878 – 1960 yılları arası Kıbrıs hukuk sisteminde İngiliz Dönemi olarak adlandırılmaktadır. Günümüzde KKTC'de yürürlükte

yıllardan olan 1928 yılında, İngiltere’de yürürlükte olan *Bills of Exchange Act*’in aynen tercüme edilmesi suretiyle hukuk sistemine dahil edilmiştir. KKTC’nin kuruluşundan⁶ sonra da aynı yasa yürürlükte kalmış ve günümüze kadar beş önemli değişiklik geçirmiştir⁷. 2013 yılında yapılan son değişiklikle günümüzde uygulanan hali ortaya çıkmıştır. 2013 değişikliği ile Yasa’nın çeklere ilişkin hükümlerin tamamında değişikliğe gidilmiştir.

Çeklere ilişkin bir diğer yasal düzenleme ise 29/2010 sayılı “Bakanlar Kurulu Tarafından Kabul Edilen Sel, Yangın, Deprem Gibi Doğal Afet Yaşayan Bölgelerde İş Yapan Gerçek veya Tüzel Kişilere Poliçeler Yasasının 74B ve 74C maddelerindeki Sürelerin Geçici Olarak Farklı Uygulanması Hakkında Yasa” idi. Yukarıda belirttiğimiz gibi Poliçeler Yasası’nın 74B ve 74C maddeleri çekler hakkında olup, ileride inceleneceği üzere çek hesabı açma ve kullanma yasağı ile ilgili hükümlerdir. Adı geçen Yasa ile, karşılıksız çek düzenlenmesi halinde uygulanacak yaptırımlara ilişkin süreler yerine daha uzun süreler öngörülmüştü⁸. Ancak bu Yasa kendi bünyesinde barındırdığı yürürlük hükmü uyarınca (m. 6) 01 Aralık 2010 tarihinde mülga olmuştur.

Çeklere ilişkin olarak KKTC Merkez Bankası tarafından yayınlanmış ve halen yürürlükte olan iki tebliğ ve bir izahname de mevcuttur. Tebliğler; “Değiştirilmiş Şekliyle Bölüm 262 Poliçeler Yasası Madde 73 (3) (B) Altında Yapılan Çek Karnelerinin Baskı Şekil ve Esasları Tebliği”⁹ ve “Çek Hesabı Açma ve Kullanma Yasağı ile Yasağın Kaldırılmasına İlişkin Esaslar Tebliği”dir¹⁰. İzahname ise “Çek Hesabı Açma ve Kullanma Yasağı ile

olan yasaların önemli bir kısmı “Geç İngiliz Dönemi” olarak adlandırılan 1914 – 1960 yılları arasında yürürlüğe konmuştur. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. *Turhan, T.: Tarihsel Bakış Açısıyla Kıbrıs Türk Hukuk Sistemi*, AÜHFD 2008, C. LVII, S. 2, s. 264 vd.

⁶ KKTC’nin resmi kuruluş tarihi 15.10.1983’tür.

⁷ Bölüm 262 Poliçeler Yasası’nın değişiklikleri; 29/1989, 34/2006, 20/2010, 46/2011 ve 21/2013 sayılı yasalar ile gerçekleştirilmiştir. Tarihlerine dikkat edildiğinde 2010’dan sonraki dönemde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Bu değişikliklerin önemli bir kısmı karşılıksız çekte ilişkindir.

⁸ Bu Yasa’nın 3. maddesi ile Poliçeler Yasası m.74B/II’de öngörülen on iş günlük süre, otuz bir iş gününe; yine 74B/II ve 74C’de öngörülen yirmi bir iş günlük süre ise kırk iki iş gününe çıkarılmıştı.

⁹ KKTC RG., 05.11.2009, S. 192. Söz konusu Tebliğ, “Çek Karnelerinin Baskı Şekli ve Esasları Değişiklik Tebliği” ile değişikliğe uğramıştır. Değişiklik Tebliği için bkz. KKTC RG., 19.03.2010, S. 49.

¹⁰ KKTC RG., 07.01.2014, S. 5.

Yasağın Kaldırılmasına İlişkin Esaslar Tebliği”ne dayalı olarak yayınlanmış olan “Çek Bildirim Kuralları İzahlanması” adını taşımaktadır¹¹.

II. ÇEKİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Poliçeler Yasası’nın çeklere ayrılmış olan III. Kısmı “Bankacılar Üzerine Çekilen Çekler” başlığını taşımaktadır. *Bills of Exchange Act*’den aynen tercüme edilmiş olan¹² başlık bir takım sıkıntıları beraberinde getirmektedir. Öncelikle, Poliçeler Yasası incelendiğinde sadece tek bir çek türünün düzenlenmiş olduğu görülür. Fakat III. Kısmın başlığında “bankacılar üzerine çekilen” ifadesinin kullanılmış olması, bankacılar üzerine çekilmeyen çeklerin de var olabileceği gibi yanlış bir izlenim doğurmaktadır.

Başlığa ilişkin ikinci dikkat çekici nokta ise çekin “banka” değil, “bankacılar” üzerine çekileceğinin belirtilmiş olmasıdır. Burada “üzerine çekilme” ifadesi ile kastedilenin hukuki açıdan havale ilişkisindeki “muhatap” olduğu anlaşılmaktadır. Tercüme nedeniyle başlığın lafzı KKTC hukukunda çekin banka çalışanları üzerine mi çekileceği gibi akla yatkın olmayan bir soruyu beraberinde getirmektedir. Ancak aşağıda görüleceği üzere Poliçeler Yasası “bankacı” kavramını günlük anlamından farklı bir şekilde kullanmaktadır. Bilindiği üzere Türk hukukunda çeklerde muhatap olabilecekler sınırlandırılmış ve sadece bankaların bu yetkiye sahip olduğu kabul edilmiştir (TTK m.782/I ve m.815)¹³. Poliçeler Yasası da aynı esastan hareket etmektedir. “Banka” ve “bankacı” kavramları Poliçeler Yasası’nın ikinci maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre;

¹¹ İzahnamenin tam metni için bkz. http://www.kktcmerkezbankasi.org/sites/default/files/mevzuat/cek-bildirim-kurallari-izahnamesi_0.pdf (Erişim Tarihi: 27.08.2019). İzahnamenin başlığı içeriği ile örtüşmemektedir; Başlıkta “Çek Bildirim İzahnamesi” ifadesi kullanılmış olmasına rağmen izahname sadece çek hesabı açma ve kullanma yasağına ilişkin olarak bankalar tarafından yapılacak bildirimlere ilişkindir. Yasak kapsamı dışında kalan kullanımdaki çekler hakkında bu izahname uyarınca yapılacak bir bildirim söz konusu değildir.

¹² Bills of Exchange Act’in çeklere ayrılmış olan III. Kısmı “Cheques on a Banker” başlığını taşımaktadır.

¹³ Ödeme yeri Türkiye’de olan çekler için “banka” kelimesi Bankacılık Kanunu’na tabi bir banka olmalıdır. Ödeme yeri Türkiye dışında olan çekler için “banka” kelimesinden hangi kuruluşların anlaşılacağı ödeme yeri hukukuna göre belirlenecektir (TTK m.815). Bu konuda bkz. *Bozer, A./Göle, C.*: Kıymetli Evrak Hukuku, 8. Bası, Ankara 2018, s. 247.

“Banka, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Bankalar Yasası kurallarına uygun olarak Bankacılık lisansına sahip bankaları anlatır ve Kooperatif Şirketler Yasası altında kuruluş, Kooperatif Şirketler Mukayyitliği tarafından üyelerine çek hesabı açma izni verilen veya verilecek olan kooperatifleri de içerir” (Poliçeler Yasası m. 2/II).

Bankacı kavramına geçmeden önce hemen belirtelim ki, Poliçeler Yasası’ndaki banka tanımı dolayısıyla KKTC’de çekin kullanım alanı Türkiye’ye göre daha geniştir. Türkiye’de çek hesabı açma yetkisi sadece bankalara tanınmış bir hak iken KKTC’de kooperatiflerin de üyelerine çek hesabı açma konusunda yetkilendirilmesi olanaklıdır.

“Bankacı, tüzel kişiliği olsun veya olmasın bankacılık işi yapan gerçek kişiler oluşumunu içerir” (Poliçeler Yasası m. 2/II)¹⁴.

Tanımda bankacı kavramına günlük dilden farklı bir anlam yüklendiği şüpheye yer bırakmayacak bir şekilde anlaşılmaktadır. Zira günlük dilde bankacı, bankada görevli kişileri ifade ederken¹⁵, bu Yasa kapsamında bankanın bizzat kendisinin bankacı olduğu belirtilmektedir.

Sonuç olarak Poliçeler Yasası’nın III. Kısım’ının başlığındaki “bankacılar üzerine çekilen” ifadesi, çekte muhatabın bankada görevli kişiler olacağı şeklinde anlaşılmalıdır. Nitekim III. Kısım’daki hükümlerin içeriğinde de bankacı kelimesine bir daha yer verilmemiş olup, “banka” ifadesi kullanılmıştır.

Poliçeler Yasası’nın m. 73/I. fıkrasında çek “*bir banka üzerine çekilmiş üzerindeki tarihte veya üzerindeki tarihten itibaren 6 ay içinde bankaya ibraz edildiği takdirde ödenen bir poliçedir*” şeklinde tanımlanmıştır¹⁶. Bu

¹⁴ KKTC Bankalar Yasası’nda “bankacı” kavramı kullanılmamaktadır. Poliçeler Yasası’ndaki bu kullanımın da tamamen özensiz tercümeden kaynaklandığı görüşünderiz.

¹⁵ Bkz. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.58e6755ac54979.59862146 (Erişim Tarihi: 27.08.2019).

¹⁶ Bu noktada üçüncü kısmın başlığı ile ilgili noktaya tekrar dikkat çekmek istiyoruz. Yukarıda belirttiğimiz gibi Poliçeler Yasası’nın münhasıran çeklere ayrılmış olan üçüncü kısmının başlığı “Bankacılar Üzerine Çekilen Çekler” idi. Ancak çeki tanımlayan hükümde çekin bankacı değil, banka üzerine çekilen bir poliçe olduğu belirtilmektedir. Orjinal metin olan Bills of Exchange Act. m. 73’te ise çek “*A cheque is a bill of exchange drawn on a banker payable on demand*” şeklinde tanımlanmaktadır. Görüldüğü üzere mehzada tanımda da banka (*bank*) kelimesi kullanılmamış, başlıkla uyumlu olarak bankacı (*banker*) ifadesine yer verilmiştir. Aynı uyum ise maalesef Poliçeler Yasası’nda sağlanamamıştır. Türkçe’de bankacı ifadesinin yaygın kullanımının söz konusu

tanım KKTC hukukunda çekin hukuki niteliğini açık bir şekilde göstermektedir; çek bir poliçedir.

Poliçe ise söz konusu yasanın üçüncü maddesinde tanımlanmıştır. “*Bir poliçe, bir kişi tarafından başka bir kişiye yazılı olarak hitap eden, ve veren kişi tarafından imzalanmış, ve muhatabından ilk talepte veya saptanmış veya saptanabilen ileri bir tarihte, para olarak belli bir miktarı, belirlenmiş bir kişiye veya emrine ödenmesi isteminde bulunulan koşulsuz ve kesin emirdir*” (Poliçeler Yasası m. 3/I).

KKTC hukukunda poliçe ve çek üçlü bir ilişki doğurur. Bu ilişkinin tarafları düzenleyen, lehtar¹⁷ ve muhataptır. Poliçe ve çek, düzenleyen tarafından değil, üzerine çekilen muhatap tarafından ödenmektedir. Bu ilişki çifte yetki veren bir havale niteliğindedir¹⁸. Zira çekin düzenlenmesi ile, muhatap bankaya çek bedelinin ödenmesi, lehdara ise bedeli tahsil yetkisi vermektedir¹⁹.

Poliçeler Yasası’nın 73/I hükmü KKTC hukukunda çekin belirli özelliklere sahip bir poliçe olduğunu göstermektedir²⁰. Başka bir ifadeyle KKTC hukukunda her çek bir poliçedir; fakat her poliçe bir çek değildir²¹.

Poliçeler Yasası çeki bir poliçe olarak tanımlamak suretiyle kambiyo senetleri konusunda Türk hukukundan ayrılmıştır. Türk hukukunda kambiyo senetleri poliçe, bono ve çek olmak üzere üçlü ayrıma tutulurken (TTK m.

yasadakinden farklı olması nedeniyle Poliçeler Yasası’nın ikinci kısmının başlığının 73. maddenin içeriği ile uyumlu olarak düzeltilmesinin isabetli olacağı düşüncesindeyiz.

¹⁷ “Düzenleyen” ve “Lehtar”, Poliçeler Yasası’nda kullanılan terimler değildir. Yasada bunlar yerine aynı anlama gelecek başka terimler tercih edilmiştir. Türk hukukundaki birikimden yararlanarak çalışmamızda “düzenleyen” ve “lehtar” terimlerini kullanmayı tercih etmekteyiz.

¹⁸ Havale konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. *Kocaman, A. B.*: Türk Borçlar Hukukunda Havale, Ankara 2001, s. 7 vd.

¹⁹ Çekin hukuki niteliği hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. *Kalpsüz, T./Erem, F./Çelebican, G.*: İktisadi ve Hukuki Yönden Çek, Ankara 1974; *Bozer/Göle*, s. 209 vd.; *Öztaş, F.*: Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1997, s. 1029 vd.; *Kınacıoğlu, N.*: Kıymetli Evrak Hukuku, 4. Bası, Ankara 1993, s. 316 vd.; *Kendigelen, A.*: Çek Hukuku, 5. Bası, İstanbul 2019, s. 41 vd.

²⁰ Mevaz Bills of Exchange Act m. 73 de çeki aynı şekilde nitelemektedir.

²¹ “Çek bir poliçe olup bir sözleşmedir ve ivazla desteklenmesi gerekir.” KKTC AYM, 25.10.1990, D: 6/90. Karar için bkz. *Hakkı, M.*: Yargıtay Kararları Işığında Kıbrıs Hukuku 1966-2017, Lefkoşa 2018, s. 410.

671 vd.; m. 776 vd.; m. 780 vd.), KKTC hukuku çeki bağımsız bir kambiyo senedi olarak kabul etmemektedir²².

III. KARŞILIKSIZ ÇEK

A. Karşılıksızlık Kavramı Hakkında

Bir çek “hukuki” ve “fiili” olmak üzere iki şekilde karşılıksız kalabilir. Çekin hukukî karşılıksız çek hükmünde sayılabilmesi için belirli koşulların bir araya gelmesi gerekir. Aşağıda inceleyeceğimiz koşullardan birisinin dahi eksikliği halinde çek, hukukî karşılıksız çek olmaktan çıkar; bedelin ödenmemesi halinde fiili karşılıksız çek halini alır. Hukukî ve fiili karşılıksız çek ayrımının önemi karşılıksız çek olmaya bağlanan yaptırımlar konusundadır. Karşılıksız çeki ilişkin getirilen hukukî yaptırımlar çekin hukukî karşılıksız olması durumunda uygulanır. Fiili karşılıksızlık halinde ise bu yaptırımların uygulanması söz konusu olmaz.

B. Karşılıksız Çekin Unsurları

1. Senedin Çek Hükmünde Olması

Hukukî karşılıksız çekten söz edebilmemiz için her şeyden önce karşılıksız kalan senedin çek hükmünde olması gerekir. KKTC hukukunda çek nitelikli bir poliçe olduğundan, çekin unsurlarını belirlerken Poliçeler Yasası'nın 3. ve 73. maddeleri birlikte göz önünde bulundurulmalıdır²³. Bu iki düzenlemeden yararlanarak bir senedin çek hükmünde olabilmesi aşağıdaki unsurların varlığına bağlıdır.

a. Çek Hesabının Varlığı

Bir senedin çek hükmünde olabilmesi için muhatap banka nezdinde bir çek hesabının mevcudiyeti şarttır. Hesap, çek hesabı anlaşmasına uygun olarak açılır. Banka çek hesabı anlaşması talebiyle kendisine başvuran

²² Bu tercihin nedeni Poliçeler Yasası'nın hazırlanması sırasında mehz olarak alınan Bills of Exchange Act'tir.

²³ Ayrıca “Değiştirilmiş Şekliyle Bölüm 262 Poliçeler Yasası Madde 73 (3) (B) Altında Yapılan Çek Karnelerinin Baskı Şekil ve Esasları Tebliği”nin 3. maddesinde çek yapraklarına bazı teknik unsurlara da yer verilmiştir. Ancak normlar hiyerarşisi uyarınca Yasa'da sayılan unsurları taşıyan bir senet, Tebliğ'de yer alan unsurları taşımasa da hukukî çek olarak kabul edilmelidir.

müşteriden öncelikle kimliğini belgelemesini talep eder. Kimliklerini belgeleyemeyen kişiler adına çek hesabı açılmaz (Poliçeler Yasası m. 73/V).

Bir kişi çek hesabı anlaşması talebiyle bankaya başvurduğunda, banka kişinin ekonomik ve sosyal durumunu, gerekli özeni göstererek incelemekle yükümlüdür (Poliçeler Yasası m. 73/III). Bankanın, ödemelerinde özensiz davrandığı anlaşılan yahut aktiflerinin toplamı borçlarını karşılamaya yetmeyen kişilerle çek hesabı anlaşması yapmaktan kaçınması gerekir.

Başvuran kişi kimliğini belgelemiş, ekonomik ve sosyal durumu da kendisi için çek hesabı açılmasına elverişli ise banka öncelikle başvuru sahibine, Poliçeler Yasası'nın karşılıksız çeki ilişkin yaptırımları hakkında bilgi vermekle yükümlü kılınmıştır. Bu bilgilendirme yazılı şekilde yapılmalıdır (Poliçeler Yasası m. 73/IV)²⁴.

Tüm koşullar yerine getirildikten sonra banka ve müşteri arasında çek anlaşması imzalanır ve bu anlaşmaya uygun olarak çek hesabı açılır. Çek hesabı anlaşmasının tarafları hesap sahibi ve bankadır. Poliçeler Yasası'na göre banka, çek anlaşmasında, karşılıksız çıkan çek bedellerinin, bankanın merkez şubesi ve tüm şubelerinde hesap sahibi lehine mevcut veya ileride ortaya çıkacak tüm alacaklardan karşılanacağını taahhüt altına alır (Poliçeler Yasası m. 73/VI).

Çek hesabının açılması ile banka bu hesap üzerinden düzenlenecek çekler için muhatap sıfatını kazanır ve müşterisine çek düzenleyebilmesi için çek karnesi verir. Çek karnesinde yer alacak yaprak sayısı, yasal garanti de dikkate alınarak banka tarafından belirlenir²⁵. Çek karneleri banka tarafından "Değiştirilmiş Şekliyle Bölüm 262 Poliçeler Yasası Madde 73 (3) (B) Altında Yapılan Çek Karnelerinin Baskı Şekil ve Esasları Tebliği"ne uygun olmak koşuluyla bizzat basılabilir veya bastırılabilir.

²⁴ Hukukun genel ilkelerinden olan "Kanunu bilmemek mazeret sayılmaz" ilkesi karşısında Poliçeler Yasası m. 73/IV hükmünün yerindeliği tartışmaya açıktır. Banka bu yükümlülüğü yerine getirmeden müşterisine çek hesabı açarsa ve hesap sahibinin çekleri karşılıksız kalırsa, hesap sahibinin "bilgilendirilmediği" gerekçesiyle banka aleyhine sözleşme öncesi sorumluluk hükümlerine başvurması mümkün olmamalıdır.

²⁵ Bankanın her çek yaprağı için yasal garanti sorumluluğunun bulunması nedeniyle, çek karnesindeki yaprak sayısı bankanın sorumluluğu ile doğrudan ilgilidir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. "III – B – 4 Bedelin Kısmen veya Tamamen Tahsil Edilememiş Olması" başlığı.

Çekin altına imza atmak suretiyle çeki hukuken ortaya çıkaran kişi düzenleyendir²⁶. Çekin karşılığını hesabında bulundurmakla yükümlü olan kişi ise hesap sahibidir. Hesap sahibi ve düzenleyen genellikle aynı kişidir; ancak çekin temsilen düzenlenmesi durumunda düzenleyen, hesap sahibinden farklı bir kişi olarak karşımıza çıkabilir²⁷. Çekin kim tarafından düzenleneceğine ilişkin 73. maddede özel bir hüküm yoktur. Poliçelere ilişkin düzenleme gereği, çek “kişi”ler tarafından düzenlenebilir. Kişi, gerçek ve tüzel kişileri içeren üst kavramdır²⁸. Ancak Poliçeler Yasası kişiyi daha geniş bir şekilde tanımlamıştır. Yasadaki tanıma göre kişi, “tüzel kişiliği olan veya olmayan kişiler oluşumu [da] içerir”²⁹. Bu tanım ışığında KKTC hukukunda çekin, gerçek ve tüzel kişiler ile tüzel kişiliğe sahip olmayan kişi toplulukları (örneğin adi şirket) tarafından düzenlenebileceği sonucu doğmaktadır. Poliçeler Yasası’nın çeki ilişkin özel hükümleri ise tüzel kişiliği olmayan kişi topluluklarının çek hesabı açabilmesini engeller niteliktedir. Zira, çek hesabı anlaşmasının bir tarafı banka, diğer tarafı ise “müşteri”dir. Müşteri de Poliçeler Yasası’nda özel olarak tanımlanmıştır ve bu tanıma göre müşterinin bir kişi olması zorunludur³⁰. Sonuç olarak, çek hesabı sahibi bir gerçek ve tüzel kişi olmak zorundayken, düzenleyen Poliçeler Yasası’nın oldukça geniş olan kişi tanımı kapsamına girenlerden olabilecektir.

²⁶ Bkz. *Bozer/Göle*, s. 262-263.

²⁷ Düzenleyen ve hesap sahibi kavramları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. *Bozer/Göle*, s. 262-265.

²⁸ Bkz. *Oğuzman, M.K./Seliçi, Ö./Oktay Özdemir, S.*: *Kişiler Hukuku*, 16. Bası, İstanbul 2016, s. 2-3; *Kılıçoğlu, A.*: *Medeni Hukuk*, Ankara 2016, s. 199-200.

²⁹ Tanım cümlesi isabetli bir şekilde kaleme alınmamıştır. Kişi kavramı, yine aynı kavramı içeren “kişiler oluşumu” ifadesiyle tanımlanmaya çalışılmıştır. Lafiz olarak bakıldığında tek bir gerçek veya tüzel kişinin Poliçeler Yasası bakımından kişi olmadığı sonucu dahi doğmaktadır. Ancak bu konunun ayrıntıları çalışmamızın kapsamına girmediği için sadece bu noktaya dikkat çekmekle yetiniyoruz.

³⁰ Müşteri, “banka ile tasarruf mevduatı sözleşmesi, kredi sözleşmesi, müşterek hesap sözleşmesi, cari hesap sözleşmesi, diğer müşteri hesabı sözleşmesi, akreditif sözleşmesi, para ve menkul eşya muhafaza sözleşmesi, teminat amaçlı banka sözleşmesi ve benzeri ürün ve hizmet alma veya kullanma sözleşmesi olan gerçek veya tüzel kişiyi anlatır” (Poliçeler Yasası m. 2).

b. Lehtar

Çek bir kıymetli evrak olduğundan hak ile senet iç içe geçmiş (mündemiç) durumdadır³¹. Çekteki hakkın ileri sürülebilmesi veya geçerli bir şekilde devredilebilmesi için kural olarak senedin zilyetliğine de sahip olmak gerekir³². Bu özellik nedeniyle düzenleyen, çekin zilyetliğini, lehine düzenlediği kişiye teslim etmekle yükümlüdür. Böylelikle çeki ilk hamil olarak elde eden ve muhataptan çek bedelinin ödenmesini talep hakkına sahip olan kişiye “lehtar” denir.

Türkiye'nin de içinde bulunduğu Kara Avrupası Hukuk Sisteminde çekin nama, emre ve hamiline yazılı olarak da düzenlenebileceği kabul edildiğinden, lehtar çekin zorunlu unsurları arasında yer almamaktadır³³. Ancak aynı durum KKTC hukuku bakımından geçerli değildir. 2013 yılına kadar KKTC hukukunda da hamiline çek düzenlenebilmesi olanaklıydı. Bu tarihe kadar çek belirlenmiş bir kişiye (nama) veya emrine ya da hamiline olmak üzere üç şekilde düzenlenebiliyordu (Değişiklik öncesi Poliçeler Yasası m. 3). 2011 yılında yapılan değişiklik ile “veya hamiline” ifadesi madde metninden çıkarıldı (46/2011 sayılı Poliçeler (Değişiklik) Yasası m. 3)³⁴. Değişiklik 2011 yılında yapılmasına rağmen piyasanın uyum sağlayabilmesi³⁵ adına maddenin yürürlüğe giriş tarihi 01 Ocak 2013 olarak

³¹ Bkz. *Bozer/Göle*, s. 14-15. Kıymetli evraka konu olabilecek haklar para ile ölçülebilen ve devredilebilir nitelikteki haklardır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. *Bozer/Göle*, s. 14-15; *Poroy/Tekinalp*, s. 28-29; *Ülgen, H./Helvacı, M./Kendigelen, A./Kaya, A.*: Kıymetli Evrak Hukuku, 10. Bası, İstanbul 2015, s. 17; *Can*, s. 28 – 29; *Bahtiyar, M.*: Kıymetli Evrak Hukuku, 15. Bası, İstanbul 2017, s. 3; *Bilgili, F./Demirkapı, E.*: Kıymetli Evrak Hukuku, Bursa 2012, s. 8.

³² Türk hukukunda bu kuralın iki istisnası bulunmaktadır. İlki, çekin zayi olması durumunda mahkemeden alınacak iptal kararı ile (TTK m. 652/I; 666/III), ikincisi ise çek bedelinin kısmen ödenmesi durumunda banka tarafından verilen çekin onaylı fotokopisi aracılığıyla (ÇK m. 3/VI) hakkın ileri sürülmesinin mümkün olmasıdır. Bu konuda bkz. *Bozer/Göle*, s. 15; *Bahtiyar*, s. 4; *Gültekin, Ö.*: Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali, 7. Baskı, Ankara 2013, s. 28, 75.

³³ Bkz. *Bozer/Göle*, s. 286.

³⁴ Bkz KKTC RG., 26.09.2011, S. 164.

³⁵ Dönemin KKTC Maliye Bakanı Ersin Tatar'ın açıklamaları şu şekildedir: “26 Eylül 2011 tarihinde yayımlanan söz konusu yasanın, hazırlıklarını tamamlayamayan tüccarımızı ve esnafımızı mağdur etmemek adına Resmi Gazete’de yayımlandığı tarihte yürürlüğe girmeyen bazı maddeleri bulunuyordu ve bunlar da 1 Ocak 2013 itibarıyla yürürlüğe girdi. Yürürlüğe giren bu maddelerden biri çeklerin hamiline yazılması uygulamasının kaldırılmasıydı.” <http://www.gundemkibris.com/hamiline-cek-uygulamasi-kalkti-48375h.htm> (Erişim Tarihi: 27.08.2019).

belirlendi (46/2011 sayılı Poliçeler (Değişiklik) Yasası m. 13). Dolayısıyla yürürlükte olan düzenlemeye göre KKTC’de çekler bugün için sadece nama veya emre yazılı olarak düzenlenebilmektedir³⁶.

Çekin sadece nama veya emre yazılı olarak düzenlenebilmesi nedeniyle lehtarın adının çek üzerinde belirtilmesi artık zorunlu hale gelmiştir. Lehtarın adının belirtilmemesi halinde, senet çek niteliğini kazanamaz.

Çekte lehtarın kim olabileceği ise yukarıda değindiğimiz Poliçeler Yasası’ndaki “kişi” kavramı çerçevesinde düzenlenmiştir. Fakat burada hesap sahibine ilişkin açıklamalarımızdan farklı bir durum söz konusudur. Çek hesabı sahibi olmanın koşulları arasında gerçek veya tüzel kişi olma şartı arandığı için Poliçeler Yasası’nın geniş kişi tanımına karşın hesap sahibinin gerçek veya tüzel kişi olması zorunluluğuna işaret etmiştik³⁷. Oysa lehtar, çek anlaşmasının tarafı olmadığından, lehtar bakımından böyle bir zorunluluktan söz edilemez. Bu nedenle yasal düzenlemeler karşısında tüzel kişiliği olmayan kişi oluşumları lehine çek düzenlenmesi gündeme gelebilecek olsa da, hamiline çek düzenlemesinin yasaklanmış olması nedeniyle tüzel kişiliği olmayan kişi oluşumları lehine çek düzenlemeyeceğinin kabulü gerekir. Zira, Türk hukukunda çekte lehtar olarak tüzel kişiliğe sahip olmayan (işletme adı vb.) unsurların gösterilmesi halinde çekin hamiline yazılı sayılacağı³⁸, poliçe veya bonolarda ise böyle bir durumda senedin adı senet hükmünde sayılacağı kabul edilmektedir³⁹. Dolayısıyla Poliçeler Yasası’nda yer alan kişi tanımı, lehtar bakımından da isabetli değildir.

c. Muhatap

Çeklerde muhatap konusunda Poliçeler Yasası’nın 73. maddesi özel bir düzenleme içermektedir. Bu nedenle, poliçede muhatabın herhangi bir kişi

³⁶ Yapılan değişiklik poliçeyi tanımlayan m. 3 üzerinde gerçekleştirdiği için 01 Ocak 2013 tarihinden itibaren KKTC hukukunda poliçenin de hamiline yazılı olarak düzenlenmesi mümkün değildir. Bu tarihten önce Kara Avrupası Hukuk Sistemi’nden farklı olarak KKTC hukukunda poliçe hamiline yazılı olarak düzenlenebiliyordu.

³⁷ Bkz. III – B – 1 – a “Çek Hesabının Varlığı” başlığı.

³⁸ *Reisoğlu, S.*: Çek Hukuku, Ankara 2011, s. 75; *Göle, C.*: “Kambiyo Senetlerinde Lehdarın Belirsizliği”, BATİDER 1989, S. XIV, S. 3, s. 25-26.

³⁹ T.C. Yargıtay 19. HD., 24.06.2015, E: 2014/20278, K: 2015/9353 (lexpera.com.tr); T.C. Yargıtay 12. HD., 05.03.2007, E: 2007/1397, K: 2007/3881 (lexpera.com.tr); Ayrıca bkz. *Poroy/Tekinalp*, s. 144; *Göle*, s. 18 vd.

olabileceğine ilişkin 3. madde hükmünün çeklerde uygulanma olanağı yoktur. Yukarıda da değindiğimiz üzere 73. maddedeki düzenleme, çekte muhatap olabileceklerin kapsamını önemli ölçüde sınırlandırmıştır. Türk hukukunda olduğu gibi KKTC hukukunda da çeklerde yalnızca bankalar muhatap sıfatını kazanabilmektedir. Nitekim Poliçeler Yasası'nda çeklere ilişkin düzenlemelerin yer aldığı III. Kısımın başlığı da “Bankacılar Üzerine Çekilen Çeklerdir”. Ancak önemle hatırlatalım ki, Poliçeler Yasası'nda banka geniş kapsamlı olarak tanımlanmış ve üyelerine çek hesabı açma izni verilen veya verilecek kooperatifler de banka kavramına dahil edilmiştir (Poliçeler Yasası m. 2). Bu nedenle söz konusu kooperatiflerin de çek ilişkisinde muhatap sıfatını taşıması olanaklıdır.

Bir poliçe “ortak olsun veya olmasın iki veya daha çok muhataba hitap edebilir. Ancak seçenekli olarak iki muhataba veya müteselsil olarak iki veya daha çok muhataba hitap eden bir emir poliçe değildir” (Poliçeler Yasası m. 6/II). Bu düzenleme uyarınca poliçe bedelinden birden fazla kişinin muhatap sıfatıyla birlikte sorumlu olduğu hallerde poliçe geçerliliğini korumaktadır. Ancak poliçe bedelinin tamamının birden fazla muhataptan sadece bir tanesi tarafından ödenmesinin önü kapatılmıştır. Çekler bakımından Poliçeler Yasası'nın m. 6/II hükmünün şu anki sistemde uygulanması mümkün değildir. Zira çek karneleri bankalar tarafından matbu olarak bastırılmakta ve çek hesabı sahiplerine teslim edilmekte olup çekler bu karnedeki yapraklar üzerine düzenlenmektedir. Çek karnelerinin her yaprağına, çek hesabının bulunduğu banka şubesinin adı, çekin tarihi, tutarı, para birimi, hesap numarası, çek numarası ile hesap sahibinin tam isminin yazılmasına, çeki imzalayanın imzasının atılmasına imkan verecek ibareler ile “damga pulu ödenmiştir” ibaresi konur (Çek Karnelerinin Baskı Şekli ve Esasları Tebliği⁴⁰ m. 3/a). Dolayısıyla uygulamada çekin muhatabı belirli ve tektir ve çek hesabının bulunduğu bankadır.

d. Düzenleme Tarihi

Çeki tanımlayan Poliçeler Yasası'nın m. 73/I. fıkrasında “üzerindeki tarihte veya üzerindeki tarihten itibaren altı ay içinde..” ifadeleri çek

⁴⁰ KKTC RG., 05. 11.2009, S. 192. Tebliğin tam adı “Değiştirilmiş Şekliyle Bölüm 262 Poliçeler Yasası Madde 73 (3) (B) Altında Yapılan Tebliğ” olup bu tebliği için “Çek Karnelerinin Baskı Şekli ve Esasları Tebliği” kısa isminin kullanılacağı birinci maddesinde belirtilmiştir.

üzerinde düzenleme tarihinin belirtilmesinin zorunlu olduğuna işaret etmektedir. Gerçekten aşağıda görüleceği üzere bir çekin ödeme için ibraz süresinin hesabı ve hukuken karşılıksız çek hükmünde olup olmadığının tespitinde düzenleme tarihi büyük öneme sahiptir.

Çek üzerinde düzenleme tarihinin belirtilmemesinin hukuki sonucuna ilişkin bir hüküm yoktur. Çeklere ilişkin özel hükümlerin bulunmadığı durumlarda poliçelere ilişkin düzenlemeler devreye girer. Poliçelere ilişkin olarak, bir poliçenin “tarihlendirilmemiş” olması nedeniyle geçersiz olmayacağı (Poliçeler Yasası m. 3/IV-a), bu poliçelerin görüldüğünde ödeneceği belirtilmiştir (Poliçeler Yasası m. 10/I-b). KKTC Yargıtay’ı da önüne gelen bir uyuşmazlıkta, çekin üzerinde düzenleme tarihi yer almaması halinde, çeki elinde bulunduran kişiye düzenleme tarihini doldurma konusunda yetki verilmiş olduğu konusunda karine bulunduğunu belirtmiş; düzenleme tarihinin makul bir süre içinde doldurulması gerektiğine de dikkat çekmiştir⁴¹.

Poliçeler Yasası’nda ve Çek Karnelerinin Baskı Şekli ve Esasları Tebliği’nde düzenleme tarihinin nasıl gösterileceğine ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır. Ancak uygulamada düzenleme tarihinin gün/ay/yıl şeklinde gösterilmesi yerleşmiştir. Bununla birlikte Ada’nın kültürel yapısı göz önünde bulundurulduğunda düzenleme tarihinin 11.15, 2018 gibi Anglo-Sakson kültürünün etkisi altında belirtildiği (ayın önce, günün sonra yazıldığı) durumlarda da çeki geçerli saymak kanımızca uygun olacaktır⁴².

Düzenleme tarihinin takvimde yer alan bir tarih olması gerekir. KKTC hukukunda, 31 Şubat 2017, 35 Mayıs 2017 gibi takvimde mevcut bulunmayan bir tarihin düzenleme tarihi olarak belirtilmesinin hukuki

⁴¹ “Çekin Davacı tarafından doldurulduğu iddiası ile ilgili olarak, Davacı, tarihin boş olduğunu ve bu kısmı kendisinin doldurduğunu kabul etmektedir. Fasal 262 madde 20 altında boş bırakılan bir çekin tarihinin doldurulması için, çeki keşide edenin yetki verdiği dair bir karine oluşur. Bu karineyi ortadan kaldırmak ise Davalıya düşer. [Poliçeler] Yasa[sı]nın 20. maddesinde tarihin makul bir süre içerisinde doldurulması gerektiği ve makul sürenin her davanın olgularına göre belirleneceğinin ifade edildiği görülür.” KKTC Y.H., 14.11.2012, D: 42/2012 - <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararsonuc.aspx?nerde=yh&yile=2012> (Erişim Tarihi: 27.08.2019).

⁴² Bu yönde bkz. Öztan, s. 1053, *Kendigelen (Ülgen/Helvacı/Kaya)*, s. 240. Bozer/Göle ise uygulamada bir karışıklığa yol açılmaması için düzenleme tarihi bu şekilde belirtilmiş olan çeklerin geçerli sayılmaması gerektiği görüşündedirler. Ancak yazarların bu görüşünün Türk hukukuna ilişkin olduğunu belirtmek isteriz. Bkz. Bozer/Göle, s. 247-248.

sonucuna ilişkin bir düzenleme mevcut değildir. Türk yargı uygulaması söz konusu durumlarda KKTC yargısı için emsal teşkil edebilir. 2000 yılı sonrasında verilen kararlarda, Türk uygulamasında takvimde hiç mevcut olmaması nedeniyle imkansız sayılan bir tarihin düzenleme tarihi olarak gösterilmesi durumunda çeki geçersiz saymak; gün hanesine ilgili ayda mevcut olmamasına rağmen diğer aylarda mevcut günlerin yazılması durumunda çekin düzenleme tarihini üzerinde yazılı olan ayın son günü olarak kabul etmek görüşü hakim olmaya başlamıştır⁴³.

Çek üzerinde “Ramazan Bayramı, 2017”, “Cumhuriyet Bayramı, 2017” gibi ifadelerin düzenleme tarihi olarak belirtildiği durumlarda ise çekin geçerli saymamak gerekir. Zira Ramazan Bayramı bir günden fazla sürdüğü için çekin hangi tarihte düzenlenmiş olduğu net değildir. Cumhuriyet Bayramı ifadesine ilişkin ise şöyle bir özellik mevcuttur: KKTC’de Cumhuriyet Bayramı 15 Kasım’da kutlanmaktadır; öte yandan Türkiye Cumhuriyeti’nin Cumhuriyet Bayramı olan 29 Ekim tarihi de resmi olarak kutlanmaktadır. Dolayısıyla çek üzerindeki Cumhuriyet Bayramı ifadesi tereddüt yaratmaya müsaittir; bu da çekin niteliğine aykırı bir durumdur.

Çek üzerinde düzenleme tarihi olarak gerçek düzenleme tarihinin belirtilmesi zorunlu değildir. Gerçek düzenleme tarihinden önceki veya sonraki bir tarihin çek üzerinde belirtilmesi halinde, düzenleme tarihi çekin düzenlendiği tarih değil, çekin üzerinde yazılan tarih olarak kabul edilecektir. Poliçeler Yasası’nın m. 73/I. fıkrasında yer alan “üzerindeki tarih” ifadesi bizi bu sonuca ulaştırmaktadır.

e. Belirli Bedel

Bir senedin çek hükmünde olabilmesi için üzerinde yazan bedelin belirli olması gerekir⁴⁴. Çekin üzerindeki bedel mutlaka para cinsinden belirlenmelidir. Paradan başka herhangi bir değer havalesini sağlamak için çek düzenlenemez. Bedelin rakamla veya kelime ile gösterilmesi olanaklıdır. Bedel hem rakamla hem de kelime ile gösterilmiş ise ve ikisi arasında bir

⁴³ Bu konuda bkz. T.C. Yargıtay CGK, 21.12.2004, E. 200, K. 8600 (kazanci.com). Ayrıca bono üzerinde düzenleme tarihinin 30 Şubat 1997 yazılması nedeniyle bononun geçersiz olacağını ileri sürmenin “aşırı şekilcilik” olacağı yönünde bkz. T.C. Yargıtay HGK, 21.06.2000, E.12-1011, K. 1076 (kazanci.com). Söz konusu kararın çekleri de kapsadığı yönünde bkz. *Bozer/Göle*, s. 249-250; *Kendigelien*, s. 111 vd.

⁴⁴ Bkz. *Bozer/Göle*, s. 240-241.

farklılık varsa, ödenecek miktar kelimelerle gösterilen miktardır (Poliçeler Yasası m. 9/II). Çekin bedeli birden fazla olarak sadece rakamla veya sadece kelime ile belirtilmiş olup, bu bedeller arasında bir farklılık bulunması halinde hangisinin esas alınacağına ilişkin olarak ise Yasa'da herhangi bir düzenleme mevcut değildir⁴⁵; dolayısıyla bu durumda belirli bir bedelden söz etmek mümkün olamayacaktır.

KKTC hukukunda bedelin belirli olması konusunda önemli bir sınırlama da mevcuttur. “Değiştirilmiş Şekliyle Bölüm 262 Poliçeler Yasası Madde 73 (3) (B) Altında Yapılan Çek Karnelerinin Baskı Şekil ve Esasları Tebliği”nin 3/h bendi uyarınca bedel sadece dört para biriminden biri kullanılarak belirlenebilir. Bu para birimleri Türk Lirası, İngiliz Sterlini, Amerika Birleşik Devletleri Doları ve Euro’dur. Para birimleri için sırasıyla TL, GBP, USD ve EUR kısaltmalarının kullanılması gerekir. Bankalar, çek karnelerini bastırırken bu esaslar doğrultusunda hareket etmelidirler. Tebliğ’in düzenlemesindeki amaç çekin ödenmesinin kolaylaştırılmasıdır. Fakat sayılanlardan başka bir para biriminin kullanılmış olması kanımızca sırf bu nedenle senedin çek vasfını yitirmesine neden olmamalıdır. Zira Tebliğ’in eki olarak yayınlanan örnekte de çek yaprağı üzerinde para birimi gösterilmemiştir⁴⁶.

Hemen belirtelim ki, çek düzenlenirken sadece bir para birimi tercih edilmelidir. Birden fazla para biriminin kullanılması belirliliğin ortadan kalkmasına neden olur. Örneğin “3.000 EUR veya TL ödeyiniz” şeklinde düzenlenen bir çekte belirli bir bedelden söz edilemez. Buna karşılık Türk hukukunda olduğu gibi “3.000 EUR veya karşılığı TL ödeyiniz” şeklinde düzenlenen bir çekte bedelin belirli olduğu kabul edilmelidir⁴⁷.

⁴⁵ Türk hukukunda çek bedelinin yalnız rakamla veya yalnız kelime ile birden çok kere gösterildiği ve bedeller arasında fark bulunduğu takdirde en az olan bedelin geçerli sayılacağı kabul edilmiştir (TTK m. 818/2 atfıyla TTK m. 676/I). Dolayısıyla bu olasılıkta “belirli bedel” bizzat kanun koyucu tarafından belirlenmiş olmakta ve senet çek niteliğini kaybetmemektedir. Bkz. *Bozer/Göle*, s. 243. Farkın çek üzerinde tahrifat yapılmasıyla oluşturduğu durumlarda bu kuralın uygulanmayacağı hakkında bkz. *Reisoğlu*, s. 60.

⁴⁶ Ek için bkz. <http://www.kktcmerkezbankasi.org/sites/default/files/mevzuat/policeler-dy-262-m73-3b-t-ekl.pdf> (Erişim Tarihi: 27.08.2019)

⁴⁷ Bu konuda bkz. *Bozer/Göle*, s. 242; *Kalpsüz (Erem/Çelebican)*, s. 157; *Kınacıoğlu*, s. 131; *Kendigelien*, s. 95. Karşı görüş için bkz. *Can*, s. 149.

f. Koşulsuz Havale (Ödeme Emri)

Poliçeler Yasası'nın 73. maddesinde çekin hukuki niteliğine ilişkin bir tespit yoktur. Çekin özel bir poliçe olduğundan hareketle, poliçe tanımına bakıldığında ise poliçenin bir "ödeme emri" olduğu ile karşılaşılmaktadır (Poliçeler Yasası m. 3). Çekin hesap sahibi, muhatap ve hamil arasında kurduğu üçlü ilişki göz önüne alındığında Poliçeler Yasası'nın 3. maddesinde belirtilen ödeme emrinin tıpkı Türk hukukunda olduğu gibi havale niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır⁴⁸. Hesap sahibi bir çek düzenleyerek muhatap bankaya hamile ödeme yapma yetkisi; hamile de muhatap bankadan çek bedelini tahsil etme yetkisi vermektedir. Dolayısıyla çek çifte yetki⁴⁹ veren bir havale niteliğindedir⁵⁰.

Poliçeler Yasası'nın 3. maddesi uyarınca havale "koşulsuz" olmalıdır. Tıpkı Türk hukukunda olduğu gibi KKTC hukukunda da çekin ödenmesinin herhangi bir kayda veya şarta bağlanması mümkün değildir. Örneğin bir satış sözleşmesi kapsamında "Bir ton demiri teslim aldığım takdirde Ali Aydın'a 2.000 TL'yi ödeyiniz" şeklinde düzenlenen bir senet çek niteliğini kazanamaz.

g. İmza

Hukuken geçerli bir çekten söz edilebilmesi imzanın varlığı gereklidir. Hatta aşağıda belirtildiği üzere açık çek söz konusu olduğunda, düzenleme anında sadece imzanın varlığı dahi yeterli olmakta; diğer unsurlar, makul süre içinde ve her durumda ödeme için ibraz anından önce tamamlanabilmektedir.

KKTC hukukunda çekin "veren kişi tarafından imzalanmış" olması gerektiği öngörülmüştür (Poliçeler Yasası m.73/I atfıyla m. 3/I). "Veren kişi" ifadesini kıymetli evrak hukuku terminolojisinde düzenleyen olarak anlamak gerekir. Dolayısıyla çekin temsilen düzenlenmesi halinde, temsilci tarafından imzalanması gerekecektir. Düzenleyen tarafından imzalanmayan bir senet, diğer unsurlarının tümünü ihtiva etse dahi çek sayılmaz⁵¹.

⁴⁸ Havale kavramına ilişkin olarak bkz. *Kocaman*, s. 3.

⁴⁹ Bkz. *Kocaman*, s. 13 – 14.

⁵⁰ Aynı durum KKTC hukukunda poliçeler bakımında da geçerlidir; fakat poliçe ilişkisinde muhatabın banka olma zorunluluğu yoktur.

⁵¹ "Yüksek Mahkeme, ayrıca İlk Mahkemenin senedin geçerli bir poliçe olmadığı bulgusunu da inceleyerek poliçelerin keşideci (emri veren) tarafından imzalanması gerektiği kanısına

Türk hukukunda çek üzerinde yer alacak imzanın el ile atılması zorunludur (TTK m. 818/1.r atfıyla m. 756/I). 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'nun⁵² m. 5/I. fıkrasına göre güvenli elektronik imzanın el ile atılan imza ile aynı hukuki sonucu doğuracağını belirtilmiş olmasına rağmen, Türk Ticaret Kanunu m. 1526/I. fıkrasında açıkça kambiyo senetlerinin güvenli elektronik imza ile düzenlenemeyecekleri belirtilmiştir. KKTC Poliçeler Yasası'nda doğrudan çek üzerindeki imzanın el ile atılacağına ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Sadece vekil veya temsilci sıfatı ile çeki imzalayan kişilerin durumunu düzenleyen m. 26/II. fıkrasında "... imzanın, asıla mı yoksa imzayı *eliyle yazan* vekile mi ait olduğunun kararlaştırılmasında..." ifadelerine yer verildiği gözlemlenmektedir. Anılan ifadeler nedeniyle Poliçeler Yasası'nda yer alan temel düşüncenin imzanın el ile atılması gerektiği şeklinde yorumlamak mümkündür. Nitekim uygulama da bu yönde gelişmiş ve devam etmektedir.

KKTC hukukunda da "93/2007 Elektronik İmza Yasası" ile elektronik imzanın kullanılabilmesinin önü açılmıştır⁵³. Türkiye'deki düzenlemeye paralel olarak KKTC'de de güvenli elektronik imza, el yazısı ile atılan imza sonucunu doğurur (m. 6/I). Ancak, yasaların resmi şekle veya özel bir merasime tabi tuttuğu hukuki işlemler ile teminat sözleşmeleri, güvenli elektronik imza ile gerçekleştirilemez (m.6/II). Türk Ticaret Kanunu'nun aksine Poliçeler Yasası'nda kambiyo senetleri düzenlenirken güvenli elektronik imza kullanılmayacağını öngören bir düzenleme mevcut değildir. Bu nedenle 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu yürürlüğe girene kadar Türk hukukunda kambiyo senetlerinin güvenli elektronik imza ile düzenlenip düzenlenemeyeceği konusundaki tereddüt⁵⁴ KKTC hukuku bakımından günümüzde de önem taşımaktadır.

Türk hukukunda, anılan tereddüt 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununu m. 5/II fıkrası ile mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun m. 668/II'nin birlikte değerlendirilmesi neticesinde ortaya çıkmıştı. 5070 sayılı Elektronik

vardı ve bu meselede senedin şeklen poliçe olmakla birlikte ön kısmı keşideci tarafından imzalanmadığına göre geçerli bir poliçe olmadığı sonucuna vardı." Hukuk İstinaf 15.01.1972, D: 338/70 - mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx (Erişim Tarihi: 27.08.2019). Poliçeler Yasası'nın 73. maddesi çeki de bir poliçe olarak tanımladığı için söz konusu karar çekler bakımından da aynen geçerlidir.

⁵² T.C. RG., 23.06.2004, S. 25355.

⁵³ Bu Yasanın mehazı Türkiye'deki 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'dur.

⁵⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. *Bozer/Göle*, s. 267-268.

İmza Kanununun m.5/II fıkrasında kanunların resmi şekle veya özel bir merasime tabi tuttuğu hukuki işlemlerde güvenli elektronik imzanın kullanılmayacağı belirtilmektedir. Mülga Türk Ticaret Kanunu'nun 668. maddesi de çeklerin el ile imzalanması gerektiğini belirtiyordu.

KKTC hukukunda ise çek üzerindeki imzanın el ile atılmasına gerektiğine ilişkin herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Bu nedenle, çeklerin imzasına ilişkin 93/2007 Elektronik İmza Kanunu'nun m. 6/II. fıkrasının uygulanmasını gerektirecek bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla yürürlükteki mevzuat uyarınca KKTC hukukunda çekin güvenli elektronik imza ile imzalanmasının önünde yasal olarak bir engel yoktur. Çek üzerinde yer alacak imzanın mutlaka el yazısı ile atılması isteniyorsa, bu konuda yasal bir düzenleme yapılmasına ihtiyaç vardır.

İmza konusunda Poliçeler Yasası'nda özel düzenlemeler yer almaktadır. Öncelikle bir çeki düzenleyen veya ciro eden olarak imzalamayan bir kimsenin bu çek dolayısıyla herhangi bir sorumluluk veya yükümlülük üstlenemeyeceği kuralı getirilmiştir. Ancak bu kurala iki önemli istisna tanınmıştır:

1. *Bir kişi, çeki bir ticaret unvanı ile veya takma adla imzalarsa, çeki kendi adına imzalamış gibi çekten sorumlu ve yükümlü olur;*
2. *Bir firmanın adının imza olarak konulması, imzalayan kişi tarafından, o firmada ortak olarak sorumlu tüm kişilerin adlarını imzasının olarak konmasına eşittir (Poliçeler Yasası m. 23).*

Poliçeler Yasası'nın 23. maddesinde yer alan istisnalar çekte imza unsuru hakkında önemli ipuçları vermektedir. Her şeyden önce belirtelim ki, ilk istisnada sözü edilen "ticaret unvanı" Türk hukukundaki ticaret unvanı kavramı ile eş kapsamlı olarak kullanılmamıştır. İkinci istisnada "firma adı" ifadesine yer verilmesinden şirketlere ait ticaret unvanlarının birinci istisna kapsamında yer almadığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda birinci istisna sadece firma (ticaret şirketi) dışında kalan tacirlerin kendi adları yerine ticaret unvanlarını kullanmak suretiyle çek düzenlemeleri halinde uygulama alanı bulacaktır. 23. maddeden çıkan bir diğer sonuç ise, çeki düzenleyen kişinin gerçek adını çekin üzerine yazmasının zorunlu olmadığıdır⁵⁵. Çeki düzenleyen kişi, takma adını yazıp çeki imzalarsa da çek geçerli olur.

⁵⁵ Bu konuya ilişkin Türk hukukunda eleştiri için bkz. *Bozer/Göle*, s. 268.

Nitekim Poliçeler Yasası'nın 3. maddesinde de unsurlar sıralanırken tıpkı Türk hukukunda olduğu gibi düzenleyenin adının yazılması zorunlu bir unsur olarak aranmamıştır. Dolayısıyla çek üzerinde ne gerçek ad, ne ticaret unvanı ne de takma ad yer alsa da, çekin imzalanmış olması halinde imza koşulunun yerine getirildiği kabul edilmelidir.

Çekin birden fazla düzenleyeni varsa düzenleyenlerin tümü tarafından imzalanması gerekir. Bu doğrultuda çift imza kuralı ile temsil edilen ticaret şirketleri tarafından düzenlenen çeklerin geçerli kabul edilebilmesi için çek üzerinde iki imzanın bulunması zorunludur. KKTC Yargıtayı'nın çift imza ile düzenlenmesi gereken bir çekin tek imza ile düzenlenmiş olması durumunda çekin tamamlanmamış sayılacağı⁵⁶ ve tek imzalı çeke dayanarak ödeme yapan bankanın bu ödemeden dolayı sorumlu olacağına ilişkin⁵⁷ kararları mevcuttur.

Poliçeler Yasası'nın 20. maddesi uyarınca KKTC hukukunda "açık çek" düzenlenmesi mümkündür. Açık çekin oluşması için gerekli olan yegane unsur senet üzerinde düzenleyenin imzasının bulunmasıdır⁵⁸. Düzenleyen tarafından diğer unsurları boş bırakılmak suretiyle, sadece imzalanarak teslim edilen çek, lehtara boş bırakılan unsurların doldurulması konusunda yetki verir (Poliçeler Yasası m. 20/I). Söz konusu unsurlar "makul süre" içerisinde⁵⁹ ve düzenleyen ile lehtar arasındaki iç anlaşmaya uygun olarak doldurulmalıdır⁶⁰. Bu çekin muhataba ödeme için ibraz edildiği anda zorunlu unsurların düzenleyen ve lehtar arasındaki anlaşmaya uygun olarak tamamlanması gerekir (Poliçeler Yasası m. 20/II). Başka bir anlatımla imza dışında kalan tüm unsurlar ödeme için ibraz anında tamamlanmış olmalıdır; buna karşılık imza çekin lehtara teslim edildiği anda var olması gereken bir unsurdur. Lehtar boş bırakılan unsurları düzenleyen ile aralarındaki anlaşmaya uygun olarak doldurmazsa iki farklı ihtimal ortaya çıkar: Eğer

⁵⁶ Bkz. KKTC Y.H., 21.12.2001, D: 15.2001 - <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> (Erişim Tarihi: 27.08.2019).

⁵⁷ Bkz. KKTC Y.H., 30.06.1998, D: 22/1998 - <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> (Erişim Tarihi: 27.08.2019).

⁵⁸ Açık çekin, çekin taşınması gereken zorunlu unsurları ihtiva edene kadar çek hükmünde olmadığı konusunda bkz. *Bozer/Göle*, s. 284-285; *Kendigelen*, s. 148.

⁵⁹ KKTC Y.H., 14.11.2012, D: 42/2012 - <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikarararsonuc.aspx?nerde=yh&yile=2012> (Erişim Tarihi: 27.08.2019).

⁶⁰ Düzenleyen ile lehtar arasında bir iç anlaşma yoksa açık çekten değil, eksik unsurlu çekten söz edilir. Açık çek ve eksik unsurlu çek arasındaki farklar için bkz. *Bozer/Göle*, s. 281.

çek devredilmemişse, ödeme için ibrazda bulunacak olan hamil lehtardır ve bu durum ona karşı def'i olarak ileri sürülebilir. Ancak unsurlar tamamlandıktan sonra çek iyi niyetli üçüncü kişiye *devredilmişse*⁶¹, artık ona karşı söz konusu def'inin ileri sürülmesi mümkün değildir (Poliçeler Yasası m. 20/III). Fakat üçüncü kişi, çeki devralırken lehtarın anlaşmaya aykırı hareket etmek suretiyle diğer unsurları tamamladığını biliyorsa, ona karşı da anılan def'i ileri sürülebilir⁶².

Düzenleyenin temsilci sıfatıyla hareket ettiği durumlarda, çeki imzalarırken, imzasının yanına “çeki bir asıl adına veya namına veya temsili mahiyette imza ettiğini gösteren kelimeler” eklemesi gerekir (Poliçeler Yasası m. 26/I). Düzenleyenin sayılan kelimeleri kullanabilmesi için temsil ettiği kişi ile aralarında geçerli bir temsil ilişkisinin varlığı şarttır. Geçerli temsil ilişkisinin bulunması ve çekin temsil ilişkisinde öngörülen sınırlar içinde düzenlenmesi halinde, çeki temsilen imzalayan kişinin çek nedeniyle herhangi bir sorumluluğu doğmaz; ödenmeme halinde sorumluluk hesap sahibine ait olur (Poliçeler Yasası m. 25, 26). Geçerli bir temsil ilişkisinin mevcut olmamasına rağmen imza yanında sayılan kelimelere yer verilmiş ise yetkisiz temsil ortaya çıkar ve yetkisiz temsilcinin söz konusu çek dolayısıyla sorumluluğu gündeme gelir (Poliçeler Yasası m. 26/I).

Çekin bir tüzel kişi adına düzenlendiği durumlarda imzanın tüzel kişinin yetkili organları tarafından atılması gerekir. Tüzel kişilerde çeki imzalama yetkisinin kimde olduğu, her tüzel kişi türüne ilişkin özel düzenlemelere göre tespit edilmelidir. Tüzel kişi adına çek imzalama yetkisini haiz olmayan bir kişinin, çeki imzalaması halinde ise “yetkisiz imza”dan söz edilir. Yetkisiz imzaya bağlanan sonuç, bu imzanın “geçersiz ve etkisiz” olduğudur (Poliçeler Yasası m. 24). Dolayısıyla tüzel kişi adına düzenlenen çek, imza yetkisini haiz olmayan bir kişi tarafından imzalanırsa, hukuken bir çekin varlığından söz etmek mümkün olmayacaktır⁶³. Zira imza, çekin olmazsa

⁶¹ Burada Poliçeler Yasası'nda “devredilmişse” yerine “ciro edilirse” ifadesi kullanılmaktadır. Poliçeler Yasası'nın 31. maddesinde ciro kavramı Türk hukukundaki emre yazılı senetlerin devir şeklini ifade eden cirodan daha geniş kapsamlı olarak kullanılmaktadır. Yasa'nın 31. maddesine göre devir şekli ne olursa olsun poliçeler ve çeklerin “ciro” yoluyla devredilebilecekleri düzenlenmiştir.

⁶² Bozer/Göle, s. 282.

⁶³ Türk hukukunda ise gerçekte temsil yetkisi hiç bulunmayan bir kişinin tüzel kişi adına çeki imzalaması halinde çekin geçersizliğinden söz edilmez. Anılan halde çek hukuken geçerliliğini korur ve temsil yetkisi bulunmadığı halde çeki imzalayan kişi çekten sorumlu

olmaz unsurudur. Ancak imza yetkisini haiz olmayan kişi tarafından atılan imza, daha sonra tüzel kişinin çeki düzenleme yetkisine sahip organları tarafından kabul edilirse çek geçerli olur (Poliçeler Yasası m. 24/son cümle). Bu cümle, yetkili organlar tarafından yapılacak kabulün “geçersiz ve etkisiz” olan imzayı hukuken geçerli hale getirdiğini göstermektedir. Kabul süresi bakımından ise herhangi bir düzenleme getirilmemiştir. Kanımızca en geç çekin ödeme için ibraz edildiği ana kadar kabulün gerçekleşmesi gerekir.

İmzaya ilişkin üzerinde durulan son durum ise sahte imzadır⁶⁴. Çek üzerinde yer alan imzanın sahte olmasına bağlanan sonuç, yetkisiz imzaya bağlanan sonuçla aynıdır; bu imza da “geçersiz ve etkisiz” kabul edilir. Dolayısıyla bu durumda da hukuken bir çekin varlığından söz edilemez. Şüphesiz bu durumda sahte imzayı atan kişinin, hukuki ve cezai sorumluluğu doğar. Sahte imza ile yetkisiz imza arasındaki önemli fark ise kabul noktasındadır. Yukarıda belirttiğimiz üzere yetkisiz imzanın kabul ile sonradan geçerli hale getirilmesi mümkün iken, sahte imza bakımından böyle bir olanak yoktur (Poliçeler Yasası m. 24/son cümle).

h. Çek Kelimesi – Alternatif Unsur

KKTC hukukunda geçerli bir çekten söz edebilmek için senet metninde “çek” kelimesinin yer alması gerektiğine ilişkin Poliçeler Yasası’nda bir düzenleme yoktur. Benzer bir şekilde poliçeye ilişkin tanımda da senet metninde “poliçe” kelimesinin varlığı aranmamıştır. Ancak KKTC’de çekin muhatabı sadece bankalar olabilir⁶⁵. Bankalar da, aralarında çek anlaşması bulunan müşterilerine çek düzenleyebilmeleri için çek karnesi vermektedirler. Çek Karnelerinin Baskı Şekil ve Esasları Tebliği’nin çek yapraklarının üzerinde yer alması gereken unsurların belirtildiği 3/a maddesinde de “çek” kelimesine yer verilmemiş olmasına karşın tebliğin

olur. Aynı sonuç, temsilcinin temsil yetkisini aşarak çek düzenlediği hallerde de söz konusu olur. Bkz. *Bozer/Göle*, s. 264; *Kendigelen*, s. 133-134; T.C. Yargıtay 12. HD, 21.11.2018, E: 2017/8841, K: 2018/11916 (lexpera.com.tr). Yetkisiz temsilcinin, temsil yetkisinin yokluğunun karşı tarafça bilindiğine veya bilinmesi gerektiğine ilişkin iddianın bir şahsi def’i olarak ileri sürülerek yetkisiz temsilcinin sorumluluktan kurtulabileceği görüşü için bkz. *Gürel, M.*: Ticaret Sicilinin Üçüncü Kişilere Etkisi Bağlamında Kambyo Senetlerinde Yetkisiz Temsile İlişkin Bazı Sorunlar, *BATİDER* 2015, C. XXXI, S. 1, s. 235-236.

⁶⁴ Poliçeler Yasası’nda sahte imza yerine “sahtelenmiş imza” ifadesi tercih edilmektedir (m. 24).

⁶⁵ Bkz. III – B – 1 – c “Muhatap” başlığı.

ekindeki⁶⁶ örnek çekte “çek” kelimesi yer almaktadır. Uygulamada da bankalar çek yapraklarını bu örneğe göre hazırlamakta, dolayısıyla “çek” kelimesi her çek yaprağında yer almaktadır.

Tebliğ’in eki, uygulamada her çek yaprağı üzerinde “çek” kelimesine yer verilmesini zorunlu kılmakla birlikte, mevcut yasal düzenlemeler karşısında Türk hukukundan farklı olarak⁶⁷ KKTC hukukunda senet metninde “çek” kelimesinin yokluğu, senedin çek niteliği kazanmasına engel olmayacaktır⁶⁸.

2. Çekin Ödeme İçin İbraz Süresi İçinde İbraz Edilmiş Olması

a. Ödeme İçin İbraz Süresi

Çek niteliği gereği bir ödeme aracıdır. Ödeme aracı olmasının en önemli sonuçlarından birisi çekte vadenin olmamasıdır. Ancak KKTC hukukunda bu kural aşağıda görüleceği üzere ileri tarihli çeklerle bertaraf edilebilmektedir⁶⁹.

⁶⁶ Ek için bkz. <http://www.kktcmerkezbankasi.org/sites/default/files/mevzuat/policeler-dy-262-m73-3b-t-ek1.pdf> (Erişim Tarihi: 27.08.2019).

⁶⁷ Türk hukukunda TTK m. 780/I-a gereğince senet metninde çek kelimesi yer almazsa bir çekten söz etmek mümkün değildir. Bu durumda söz konusu senedin adı havale niteliğinde sayılacağı yönündeki görüşler için bkz. *Domaniç, H.*: Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 1975, s. 379, 380; *Reisoğlu, s. 77*; *Kendigelen, s. 92*. Emre yazılı havale niteliğinde sayılacağı yönündeki görüşler için bkz. *Karayalçın, Y.*: Ticaret Hukuku Dersleri, II. Ticari -Senetler Kambiyo Senetleri, Ankara 1970, s. 277; *Özian, s. 1426*.

⁶⁸ KKTC hukukunda poliçe ve çek kelimelerinin senet metninde aranmaması isabetli değildir. Zira, poliçe ve çekin unsurları birbirine çok yakındır. Uygulamada her ne kadar çekler bankalar tarafından verilen çek karnelerindeki yapraklar üzerinde düzenlense de, yasal olarak çek yaprağı dışında, herhangi bir kağıt üzerinde çek düzenlenmesinin önünde bir engel yoktur. Böylesi durumda, senet metninde açıkça belirtilmedikçe düzenlenen senedin poliçe mi yoksa çek mi olduğunun tespiti oldukça güçtür. Hemen belirtelim ki, Türk hukukunda 6728 sayılı “Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”un (TC RG., 09.08.2016, S. 29796) TTK’nın 780. maddesinde yaptığı değişiklikle, çek üzerinde seri numarası ve karekodun bulunması zorunlu hale getirilerek, çekin bankalar tarafından bastırılan çek yaprakları dışında başka bir kağıt üzerinde düzenlenebilmesinin önü kapatılmıştır.

⁶⁹ Türk hukukunda *Pulaşlı, Çek Kanunu*’nun ileri tarihli çek ile ilgili düzenlemelerini, çekin kredi aracı olması yönünde atılmış bir olarak nitelemektedir. *Pulaşlı, H.*: Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, 5. Bası, Ankara 2017, s. 251. *Bozer/Göle*, ise ileri tarihli çek uygulaması ile hukukuken bir ödeme aracı olarak düzenlenen çekin, uygulamada kredi aracı olarak kullanıldığına dikkat çekmekte, ancak bu şekilde kullanımın çekin ödeme

KKTC hukukunda özünde birer poliçe olan çekler hakkında, poliçelerin vadesine ilişkin hükümler uygulanmaz. Poliçeler Yasası'nın m. 73/I. fıkrası, poliçelerin vadesine ilişkin 11. ve 12. maddelerin çeklere uygulanmasını engeller. Çeklerde vade yer alması mümkün olmadığından, ödeme için ibraz süresi noktasında çek "görüldüğünde ödenecek" poliçeler (Poliçeler Yasası m. 10) ile benzer bir düzenlemeye sahiptir.

Poliçeler Yasası'nın m. 73/I. fıkrası emredici niteliktedir, dolayısıyla çek üzerine vade konulması veya bu fıkrada öngörülen süreyi uzatmaya yönelik kayıtlar konulması mümkün değildir. Çek üzerinde bu tip kayıtların yer alması durumunda, ilgili kayıtlar yazılmamış sayılır. Dolayısıyla çeklerde vade yasağı söz konusudur. Ödeme için ibraz, yasal olarak belirlenmiş olan "ödeme için ibraz süreleri" içerisinde yapılmalıdır. Ödeme için ibraz süreleri, çekin ödenmemesi halinde hukuken karşılıksız çek sayılıp sayılmayacağı bakımından büyük öneme sahiptir.

Çeklerde ödeme için ibraz süreleri, Kara Avrupası ve Anglo-Sakson hukuk sistemlerinin bu konuda ayrıldığı önemli noktalardan birisidir. Kara Avrupası hukuk sisteminin kıymetli evrak alanında temel düzenlemesi olan Cenevre Birlik Anlaşması⁷⁰ çekin düzenlendiği yer ile ödeneceği yeri göz önünde tutarak üç farklı ödeme için ibraz süresi öngörmüştür. Ödeme için ibraz süreleri, düzenlendiği ülkede ödenecek çekler için sekiz; düzenlendiği ülkeden başka bir ülkede ödenecek çekler için, düzenleme yeri ve ödeme yeri aynı kıtada ise yirmi, farklı kıtalarda ise yetmiş gündür. Akdeniz'e kıyısı bulunan ülkeler aynı kıtada sayılır (Cenevre Birlik Anlaşması m. 29). Cenevre Birlik Anlaşması'nda öngörülen bu düzenleme Almanya, Fransa, Finlandiya, Avusturya ve İtalya'nın ulusal düzenlemelerinde aynı şekilde kabul edilmiştir⁷¹.

aracı olma özelliklerini ortadan kaldırmayacağını vurgulamaktadırlar. Bkz. *Bozer/Göle*, s. 323. KKTC mevzuatı da ileri tarihli çek düzenlenmesine olanak sağladığından söz konusu görüşler, KKTC hukuku bakımından da geçerlidir.

⁷⁰ Cenevre Birlik Anlaşması, kambiyo senedine ilişkin düzenlemeleri Anlaşma'ya taraf olan ülkelerin mevzuatında uyumlu hale getirmek amacıyla 1931 tarihinde Cenevre'de kabul edilen kurallardan oluşmaktadır. Anlaşma metni için bkz. https://biblio-archive.unog.ch/Dateien/CouncilMSD/C-148-M-47-1931-II_EN.pdf (Erişim Tarihi: 27.08.2019).

⁷¹ Bkz. *Özkorkut, K.*: Çek Hukukunda Ödeme İçin İbraz Süreleri, BATİDER 1997, C. XIX, S. 2, s. 50.

Kara Avrupası sistemine dahil olan Türkiye’de ise düzenleme ve ödeme yerini dikkate alarak farklı sürelerin benimsenmesi esası kabul edilmiş; ancak süreler konusunda Cenevre Birlik Anlaşması’ndan ayrılmıştır. Türk Ticaret Kanunu’nun 796. maddesi uyarınca, bir çek düzenlendiği yerde⁷² ödenecekse on gün; düzenlendiği yerden başka bir yerde ödenecekse bir ay içinde muhataba ibraz edilmelidir. Düzenlendiği yer ile ödeme yeri ayrı kıtalarda ise süre üç ay olarak belirlenmiş; Cenevre Birlik Anlaşması’na paralel olarak, Akdeniz’e kıyısı olan ülkelerin aynı kıtada yer aldıkları kabul edilmiştir (TTK m. 796).

Çek hukuku konusunda KKTC’nin de içinde bulunduğu Anglo-Sakson sisteminin temel düzenlemesi olan 1882 *Bills of Exchange Act* çekler hakkında özel ödeme için ibraz süreleri öngörmemiştir. Çeklerin banka üzerine çekilen poliçe olduğu tanımından hareketle, poliçeler hakkında öngörülen ibraz süresi burada da geçerli olacaktır. 1882 *Bills of Exchange Act*’in 45. maddesi uyarınca çekler, düzenlendikleri tarihten itibaren “makul bir süre” içerisinde muhatap bankaya ödeme için ibraz edilmelidirler. Çeklerin düzenlendikleri yer ile ödeme yerlerinin, ödeme için ibraz süresi üzerinde herhangi bir etkisi yoktur. Bu sistemde Kara Avrupası sisteminin aksine somut bir süre belirlenmemiş, sadece ödeme için ibrazın makul bir süre içerisinde yapılması gerektiği belirtilmekle yetinilmiştir. Uygulamada ise teamül, çeklerin düzenlendikleri tarihten itibaren altı ay içerisinde ödeme için ibraz edilmesi gerektiği, bu süre geçirildikten sonra ibraz edilen çeklerin ise muhatap banka tarafından ödenmemesi şeklinde gelişmiştir⁷³.

KKTC Poliçeler Yasası’nın, 73. maddesinde, mehz 1882 *Bills of Exchange Act*’den ayrılarak ödeme için ibraz konusunda somut bir süre öngörülmüştür. İngiliz uygulamasında teamül olarak ortaya çıkan altı aylık

⁷² TTK’da Cenevre Birlik Anlaşması’ndan farklı süreler öngörülmekle birlikte bu sürelerin tespiti konusunda da farklı bir yaklaşım söz konusudur. Cenevre Birlik Anlaşması “ülke” esasını kabul etmiş iken, TTK “yer” esasından hareket etmiştir. “Yer” kavramından ne anlaşılması gerektiği öğretide tartışmalara neden olmuştur. Bu tartışmalar için bkz. *Bozer/Göle*, s. 371-373; *Öztaş*, s. 1168; *Reisoğlu*, s. 205; *Kendigelen*, s. 279 vd.; *Can*, s. 145; *Pulaşlı*, s. 315 – 317; *Narbay*, Ş.: Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan “Yer” Kavramına “De Lege Lata” ve “De Lege Ferenda” Çözüm Önerileri, Prof. Dr. Ünal Tekinalp’e Armağan, C. 1, İstanbul 2003, s. 802. Söz konusu tartışmaların ve bu tartışmalardan kaynaklı hak kayıplarının önüne geçilebilmesi için *Özkorkut*, tıpkı Cenevre Birlik Anlaşması’nda olduğu gibi ülke içerisinde tek bir ödeme için ibraz süresinin benimsenmesi gerektiği düşüncesindedir. Bkz. *Özkorkut*, s. 60.

⁷³ Bu konuda bkz. *Özkorkut*, s. 51.

süre KKTC’de çeklerin ödeme için ibrazları hususunda yasal bir sınır oluşturmaktadır⁷⁴. Buna göre çekler, “üzerindeki tarihte veya üzerindeki tarihten itibaren altı ay içinde bankaya ibraz edildiği takdirde” ödeneceklerdir.

Poliçeler Yasası’nın 73. maddesinde, ödeme için ibraz süresini belirlerken, çekin “düzenlendiği tarih” değil, “üzerinde yazan” tarih ifadesi kullanılmıştır. Anılan Yasa’nın m. 13/II. fıkrasında ise “salt geriye dönük veya ileri dönük tarih konması veya pazar gününe düşen bir tarih taşınması nedeniyle” çekin geçersiz olmayacağı belirtilmektedir. 13. ve 73. maddeler birlikte değerlendirildiğinde altı aylık ödeme için ibraz süresinin kısaltılması veya uzatılmasının fiilen mümkün olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, çekin üzerine gerçekte düzenlendiği tarihten önceki bir tarih atılırsa ödeme için ibraz süresi kısaltılmış olur; tam tersi bir yaklaşımda gerçek düzenleme tarihinden sonraki bir tarih düzenleme tarihi olarak yazılırsa ödeme için ibraz süresi uzatılmış olur.

Hemen belirtelim ki, çekin üzerinde gerçek düzenleme tarihinden sonraki bir tarih yazılmışsa, hamil çekin ödenmesiyle talebiyle bankaya başvurabilmek için çekin üzerinde yazan tarihi beklemek zorundadır. Zira, Poliçeler Yasası’nın m. 73A/I. fıkrası bankanın çeki ödeme yükümlülüğünün “çekin üzerindeki tarihten” itibaren başladığını açıkça belirtmektedir. Bu düzenleme Türk hukukundaki ileri tarihli çeklerin üzerlerinde yazılı tarihten önce ödeme için ibraz edilemeyeceklerini düzenleyen Çek Kanunu’nun

⁷⁴ 2013 yılında yapılan değişiklik öncesinde Poliçeler Yasası’nın 74. maddesinde çeklerin “makul bir süre içinde” ödeme için ibraz edilmelerinin gerektiği öngörülmüştü. Uygulamada ise, tıpkı İngiliz uygulamasında olduğu gibi makul süre “altı ay” olarak kabul edilmekteydi. 2013 yılında yapılan değişiklikle Poliçeler Yasası’nın çeki tanımlayan 73. maddesine çekin düzenlendiği tarihten itibaren altı ay içinde muhtap bankaya ibraz edilmesi gerektiği koşulu eklendi ve devamındaki maddeler buna göre yenilendi. Söz konusu değişiklik uygulamada yerleşmiş olan altı aylık süreye yasal bir zemin sağlamış oldu.

“Görülebileceği gibi, Poliçeler Yasası’nın tadil edilmesi ile KKTC’de uzun bir zaman kabul görmüş, banka geleneklerine uygun olarak uygulanmış ve Poliçeler Yasası’nın temelini oluşturmuş olan 6 aylık makul süre hususu, 21/2013 sayılı Poliçeler (Değişiklik) Yasası’nda açık bir şekilde belirtilmiştir.” KKTC Y.H. 24.12.2015, D: 61/2015 - <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> (Erişim Tarihi: 27.08.2019).

Geciği Madde I/V⁷⁵ hükmü ile paraleldir; uygulamada “vadeli çek” olarak adlandırılan çeklerin KKTC’de de düzenlenmesine olanak sağlamaktadır.

Altı aylık sürenin çekin üzerinde yazan tarihten itibaren başlayacağı kuralı, geri (önceki) tarihli çekler için de geçerlidir. Üzerinde, gerçek düzenleme tarihinden önceki bir tarih yer alan çekler de çekin üzerinde yazan tarihten itibaren altı ay içinde ödeme için ibraz edilmelidirler.

b. Ödeme İçin İbraz

Poliçeler Yasası’nın 73A maddesi uyarınca süresinde ibraz edilen çeki, çekle işleyen hesabın bulunduğu banka şubesi, hesapta karşılık varsa ödemek zorundadır. Ancak tüzel kişilik teorisi çerçevesinde çekin muhatap bankanın çekle işleyen hesabın bulunduğu şubesinden bir başka şubesine ibrazı halinde de çekin ödenmesi gerekir. Çekin, çekle işleyen hesabın bulunduğu şubeden başka bir şubeye ibraz edilmesi halinde, provizyon sorgulaması yapılarak hesapta yeterli bedelin bulunduğu tespit edildiğinde diğer şube de ödemeyi yapar⁷⁶. Nitekim uygulama da çekle işleyen hesabın bulunduğu muhatap bankanın herhangi bir şubesine yapılan ibrazlarda çek bedeli ödenmektedir.

Ödeme için ibraz süresinden sonra çek ibraz edilip de kısmen veya tamamen karşılıksız kalırsa, fiilen karşılıksız çekten söz edilir; bu çek hukuken karşılıksız çek değildir⁷⁷. Bir çekin hukuken karşılıksız çek hükmünde olabilmesi için ödeme için ibrazın altı aylık ibraz süresi içinde yapılması zorunludur.

3. Ödeme İçin İbrazın Yetkili Hamil Tarafından Yapılmış Olması

Poliçeler Yasası’nın 73A maddesi uyarınca muhatap banka, ödeme için ibraz süresi içinde ibraz edilen çeki ödemek zorundadır. Hükümde açıkça

⁷⁵ “Türk hukukunda 31.12.2021 tarihine kadar, üzerinde yazılı düzenleme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı geçersizdir.”

⁷⁶ Türk hukukunda bankanın bu şekilde ödeme yapabilmesi için virman yetkisinin bulunması gerekmektedir. KKTC hukukunda ise bankanın virman yetkisi Yasa gereği doğrudan çek hesabı anlaşmasından doğmaktadır. Zira, müşteri ve banka arasında imzalanacak çek hesabı anlaşmasına “karşılıksız çıkan çek bedelini bankanın merkez şubesi ve tüm şubelerinde mevcut (...) alacaklardan karşılıksız çıkan çek bedellerinin karşılayacağını taahhüdü alınır.” (Poliçeler Yasası m. 73/VI).

⁷⁷ Bkz. *Reisoğlu*, 207 – 208; *Bozer/Göle*, s. 369 – 370.

vurgulanmamış olmakla birlikte, bankanın ödeme zorunluluğu sadece, ibrazın yetkili hamil tarafından yapıldığı hallerde doğar. Eğer çek hiç devredilmemişse, ödeme için ibrazda bulunacak kişi lehdar veya yetkili temsilcisidir. Çek devredilmişse banka çeki elinde bulunduran kişinin yetkili hamil olup olmadığını tespit etmekle yükümlüdür. Devredilmiş tüm çekler bakımından banka bu araştırmayı yapmak zorundadır; zira yukarıda da belirttiğimiz üzere KKTC hukukunda çekler hamiline yazılı olarak düzenlenemez. Dolayısıyla emre yazılı çeklerde son cironun beyaz ciro olma olasılığı dışında geçerli bir devir beyanına dayanmadan senedi elinde bulunduran kişinin yetkili hamil olması ihtimali yoktur.

4. Bedelin Kısmen veya Tamamen Tahsil Edilememiş Olması

Çekin karşılıksız kalmasının en yalın anlamı, yetkili hamilin çekin üzerinde yazan bedeli tahsil edememesidir. Bunun nedeni, çek hesabında çek bedelini karşılayacak tutarın mevcut olmaması ve hesap sahibinin muhatap banka nezdinde başka bir alacağının da bulunmamasıdır. Bedelin tamamının veya bir kısmının tahsil edilememiş olması halinde, karşılıksız çekten söz edilir. Bedelin kısmen veya tamamen tahsil edilememiş olması hukuki ve fiili karşılıksız çek bakımından ortak bir unsurdur. Çekin hukuken karşılıksız sayılabilmesi için incelediğimiz diğer unsurların da mevcut olması gerekir. Örneğin çek, üzerinde yazan tarihten yedi ay sonra ödeme için ibraz edilmiş ve bedeli tahsil edilememiş ise bu çek fiilen karşılıksızdır, fakat ödeme için ibraz süresi kaçırılmış olduğu için hukuken karşılıksız çek sayılmaz.

Ödeme için ibraz süresinde ibraz edilen bir çekin, bedelinin tamamen karşılıksız kalması mümkün değildir. Zira, Poliçeler Yasası'nın 74C hükmü uyarınca bankalar süresinde ibraz edilen ve karşılığı bulunmayan veya yetersiz kalan her çek yaprağı için beş yüz Türk Lirası ödemekle yükümlüdür. Eğer çek yabancı para üzerinden düzenlenmişse, beş yüz Türk Lirasına karşılık gelen yabancı para cinsinden bu ödemenin yapılması gerekir. Dolayısıyla Türk hukukunda geçerli olan yasal garanti⁷⁸, benzer şekilde KKTC hukukunda da yer almaktadır⁷⁹. Muhatap bankanın söz

⁷⁸ Bkz. *Bozer/Göle*, s. 439 vd.

⁷⁹ Türk hukukunda 2019 yılı için muhatap bankanın sorumluluğu olduğu yasal garanti miktarı 2030 Türk Lirası olarak belirlenmiştir (T.C. RG., 28.01.2019, S. 30653) Türk hukukunda 2009 – 2018 yılları arasındaki yasal garanti miktarı listesi için bkz. <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/f04e05db-705c-49ce-a48b->

konusu yükümlülüğü çekin düzenleyen dışında kalan hamiller tarafından ibraz edildiği durumlar içindir. Çek, devir yoluyla düzenleyene gelirse, düzenleyenin ödeme için ibrazı halinde muhatap banka yasal garanti miktarını ödeyemez (Poliçeler Yasası m. 74C/I)⁸⁰.

Süresinde ibraz edilen çekin, karşılığının bulunmaması halinde muhatap banka, hamile yasal garanti miktarını imza karşılığı öder. Hamilin imzadan kaçınması halinde banka ödeme yapamaz (Poliçeler Yasası m. 74C/II). Muhatap bankanın bu yükümlülüğü ödeme için ibraz süresi içinde ibraz edilen çeklerle sınırlıdır; süre kaçırıldıktan sonra yapılan ibrazlarda yasal garanti miktarını ödeme zorunluğu yoktur (Poliçeler Yasası m. 74C/III). Banka çek anlaşması ile birlikte, karşılıksız çıkan her çek yaprağı için bu sorumluluğa girmiş olur. Yasal garantiye ilişkin olarak, banka ile hesap sahibi arasında, hesabının açılması ve çek karnesinin teslimi sırasında dönülemeyecek bir gayri nakdi kredi sözleşmesi⁸¹, ön kredilendirme veya mevduat blokesi uyarınca teminat anlaşması yapılması gerektiği de düzenlenmiştir (Poliçeler Yasası m. 74C/1). Banka çek karnesinde yer alacak çek yaprakların adedini bu sorumluluğunu göz önünde bulundurarak belirlemelidir (Çek Karnelerinin Baskı Şekli ve Esasları Tebliği m. 3/i).

Çek bedelinin beş yüz Türk Lirası ve karşılığı yabancı paradan yüksek olması durumunda, çekle işleyen hesapta hiç para bulunmaması durumunda

[862def9aac7e/5941_liste_2018.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-f04e05db-705c-49ce-a48b-862def9aac7e-m5m0JE7](http://www.yenibakisgazetesi.com/cekler-mendile-donustu/6893/) (Erişim Tarihi: 27.08.2019). KKTC Poliçeler Yasası'nda öngörülen beş yüz Türk Lirası tutarındaki sorumluluk miktarı, hamil bakımından yeterli güvence sağlamaktan uzaktır. Nitekim Poliçeler Yasası'nın anılan hükmü yerel basında da eleştirilmiş ve yasal garanti miktarının beş yüz Türk Lirası ile sınırlandırılmış olması çeklerin "mendile" dönüşmesinin nedenlerinden birisi olarak gösterilmiştir. Bkz. <http://www.yenibakisgazetesi.com/cekler-mendile-donustu/6893/> (Erişim Tarihi: 27.08.2019) Yasada sorumluluk tutarının on katına kadar arttırılması konusunda, KKTC Merkez Bankasına yetki verilmiştir. KKTC Merkez Bankası, Devlet Planlama Örgütü tarafından yayınlanan Tüketici Fiyatları Endeksindeki yıllık artışı göz önünde bulundurularak söz konusu miktarı on katına ulaşıncaya kadar Resmi Gazete'de yayımlanacak bir tebliğ ile arttırabilecektir (Poliçeler Yasası m. 74C/IV). KKTC Merkez Bankası'na bu yetki 2013 yılında verilmiş olmasına rağmen henüz bir tebliğ yayınlanmamıştır.

⁸⁰ Kanımızca sadece düzenleyenin değil, hesap sahibinin de bu yasak kapsamında olması gerekmektedir. Hatta çek dolaşımında iken temsilci sıfatı ile çeki düzenleyen kişi tarafından devralınırsa, onun tarafından yapılacak olan ödeme için ibrazda, yasal garanti tutarının ödenmeyecek olması tartışmaya açıktır.

⁸¹ Yasal garanti miktarı nedeniyle her çek yaprağı için bankanın hesap sahibine kredi açtığı konusunda bkz. *Teoman, Ö.*: Çek Yasası ve Getirdiği Yenilikler, İstanbul 1987, s. 20.

banka, sadece beş yüz Türk Lirası tutarında ödeme yapmakla yükümlüdür. Hesapta, çek bedelinin bir kısmının bulunması halinde ise, o kısma ilave olarak beş yüz Türk Lirası ödenir. Örneğin, üç bin Türk Lirası bedelli bir çek düzenlenmiş, ancak çek süresinde ödeme için ibraz edildiğinde çekle işleyen hesapta iki bin beş yüz Türk Lirası bulunuyorsa, hamil çek bedelinin tamamını tahsil edebilecek ve bu durumda karşılıksız çekten söz edilemeyecektir.

5. Karşılıksızdır İşlemi Yapılması

Hukuken karşılıksız çekten söz edilebilmesi için gereken son unsur karşılıksızdır işleminin yapılmasıdır. Poliçeler Yasası'nda karşılıksızdır işleminin nasıl yapılacağı ibraz anına göre iki farklı şekilde düzenlenmiştir.

Yetkili hamil, ödeme için ibraz süresi içinde çeki, muhatap bankaya ibraz eder ve çek karşılıksız kalır ise doğrudan karşılıksızdır işlemi yapılamaz. Banka, çek hesabında kısmi karşılık bulunması halinde o meblağı, “Yetersiz Bakiye – Tekrar İbraz Edilmesi” mührünü basar. Mühürle birlikte ödeme için ibraz edildiği tarih de çekin üzerinde belirtilir. Böylelikle, ibraz tarihinden itibaren on beş iş günü içinde karşılıksız kalan bedelin yatırılması konusunda çek hesabı sahibine bir olanak tanınmış olur. Nitekim, yetkili hamil on beş iş günü dolmadan çeki yeniden ibraz ettiğinden ödeme yine gerçekleştirilemezse, karşılıksızdır işlemi yapılmaz. Karşılıksızdır işlemi, en erken, “Yetersiz Bakiye – Tekrar İbraz Edilmesi” mührünün basıldığı tarihten itibaren on beş iş günü sonra yapılabilir (Poliçeler Yasası m. 74/II). Hesap sahibi, “Yetersiz Bakiye – Tekrar İbraz Edilmesi” mührünü takiben on beş iş günü içerisinde, ödenmeyen bedeli çek hesabına yatırırsa çek, hukuken karşılıksız çek konumuna gelmez.

Yetkili hamil on beş iş günü dolduktan sonra, çeki ödenmesi için tekrar muhatap bankaya ibraz ettiğinde, hesapta yine yeterli tutar bulunmazsa muhatap banka çekin üzerine “Karşılıksız Çek – Ödenemez” mührünü basar. Bu işlemin yapılmasına neden olan ikinci ibraz tarihi çekin arka yüzünde belirtilir (Poliçeler Yasası m. 74/4). Ayrıca bu anda bankanın yasal garanti miktarını ödemesi gerektiği unutulmamalıdır.

Çekin, muhatap bankaya bir başka banka tarafından ödeme için ibraz edildiği durumlarda hesapta yeterli tutarın bulunmaması durumunda muhatap banka, yine çek üzerine “Yetersiz Bakiye – Tekrar İbraz Edilmesi”

mührünü basar ve KKTC Merkez Bankası Takas Odası Tüzüğü uyarınca kurulan Takas Yönetim Komitesi'nin⁸² belirlediği takas kurallarının öngördüğü süre içinde, çeki ibraz eden bankaya iade eder. İbraz eden banka da çeki kendisine ibraz eden kişiye iade eder (Poliçeler Yasası m. 74/I).

IV. KARŞILIKSIZ ÇEKE BAĞLANAN YAPTIRIM – ÇEK HESABI AÇMA ve KULLANMA YASAĞI

KKTC hukukunda bir çekin hukuken karşılıksız kalmasına bağlanan yaptırım “çek hesabı açma yasağı”dır⁸³. Yasakla birlikte hesap sahibi, sadece çekin karşılıksız çıktığı muhatap banka nezdindeki değil, tüm bankalardaki çek hesaplarını kullanamaz ve yasak süresince hiçbir bankada yeni çek hesabı açamaz. Kanımızca, bu yasağın caydırıcı ve koruyucu olmak üzere iki amacı vardır. Caydırıcı amaç, kişiyi çek hesabı açma ve kullanma hakkını yitirecek olması endişesi ile düzenlediği çeklerin bedelini karşılıksız bırakmaktan caydırıcıdır. Koruyucu amaç ise çekleri karşılıksız çıkan kişinin, yeni çekler düzenlemesinin önüne geçerek piyasayı karşılıksız kalması muhtemel çeklerin varlığından korumaktadır.

A. Yasağın Muhatabı

Çek hesabı açma yasağı, çeki karşılıksız kalan hesap sahibi hakkında uygulanır. Uygulamada genellikle çek hesabı sahibi aynı zamanda çeki düzenleyen kişidir. Çekin temsilen düzenlenmesi halinde de geçerli bir temsil ilişkisi varsa, yasak hesap sahibi hakkında uygulanır. Tüzel kişi adına

⁸² Poliçeler Yasası m. 74/1'de söz konusu komite “Takas Yönetim Komitesi” olarak adlandırılmaktadır. Ancak Poliçeler Yasası'nın diğer hükümlerinde ve Bankalar Arası Takas Odası Merkezi Tüzüğü (KKTC RG., 18.12.1987, S. 138)'nde “takaz” yerine “takas” kelimesinin kullanılmış olduğunu da gözönünde bulundurarak Yasa'da “Takaz” ifadesine sehven yer verildiğini düşünmekteyiz.

⁸³ KKTC hukukunda geçmiş dönemlerde karşılıksız çek konusunda hapis cezası yaptırımını öngörmüştü. Bu dönemde Poliçeler Yasası'nda öngörülen hapis cezasının Anayasa'ya aykırı olduğu iddiası ile konu, Anayasa Mahkemesi'nin önüne gelmiş ve Mahkeme yaptığı değerlendirme sonucunda hapis cezasının Anayasa'ya aykırı olmadığı sonucuna varmıştı. KKTC AYM, 07.06.2006, D. 5/2006 - <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> (Erişim Tarihi: 27.08.2019). Günümüzde ise Türk hukuku ile paralel olarak karşılıksız çek nedeniyle hapis cezası yaptırımını kaldırılmıştır.

düzenlenen çekin karşılıksız kalması halinde de yasağın muhatabı tüzel kişinin kendisidir⁸⁴.

Kendi adına ve hesabına düzenlediği çekler dolayısıyla çek hesabı açma yasağı uygulanan kişi, aynı zamanda bir tüzel kişinin yetkilisi konumundaysa, tüzel kişinin çek hesapları kapatılmaz. Ancak bu durumda anılan temsilcinin artık tüzel kişi adına çek düzenleme yetkisi ortadan kalkar (Poliçeler Yasası m. 74/V). Özetle, hakkında çek hesabı açma yasağı uygulanan kişi ne kendi adına ve hesabına ne de bir tüzel kişi adına çek düzenleyebilir. Temsilci sıfatıyla çek düzenlemesinin önünde ise bir engel bulunmamaktadır.

B. Yasağın Başlangıç Anı

Çek üzerine muhatap banka tarafından “Karşılıksız Çek – Ödenemez” mührünün vurulduğu anda, hesap sahibi bakımından çek hesabı açma yasağı başkaca bir işleme ve ihbara gerek olmaksızın başlar. Bu andan itibaren söz konusu kişi çek hesabı açma ve kullanma haklarını kaybeder.

C. Bildirim

Çek hesabı açma ve kullanma yasağı, muhatap bankanın “Karşılıksız Çek – Ödenemez” mührünü vurduğu anda başlayacak olmakla beraber, yasağın etkin bir şekilde uygulanabilmesi için bir takım bildirimlerin yapılması zorunludur. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, çek hesabı açma yasağının varlığının bildirimlere bağlanmamış olmamasıdır. Bildirimler, sadece yasağın uygulanmasına ilişkin olup, yapılmamış olsalar dahi hesap sahibi bakımından çek hesabı açma yasağı doğmuş olacaktır. Başka bir deyişle, bildirimler kurucu değil, bildirici etkiyi haizdir.

Bildirim yükümlülüğü muhatap banka ve KKTC Merkez Bankası için getirilmiştir. Muhatap bankanın bildirim yükümlülüğü iki boyutlu olarak karşımıza çıkar: Banka, çekin karşılıksız çıkması durumunda hem KKTC Merkez Bankası’na, hem de hesap sahibine durumu bildirmekle yükümlüdür.

⁸⁴ KKTC YİM, 31.05.2010, D.18/2010 - <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/yenikararara3.aspx> (Erişim Tarihi: 27.08.2019).

KKTC Merkez Bankası da yasağın etkin bir şekilde uygulanabilmesi için diğer bankalara bildirimde bulunmalıdır. Ayrıca durumun KKTC Merkez Bankası tarafından maliye işleri ile görevli bakanlığa (Maliye Bakanlığı'na) da bildirilmesi gereklidir.

1. Muhatap Banka Tarafından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Merkez Bankası'na Yapılacak Bildirim

Bir çekin hukuken karşılıksız çıkması durumunda muhatap banka durumu KKTC Merkez Bankası'na bildirmekle yükümlüdür. Söz konusu bildirim Poliçeler Yasası m. 74/VI ile “Çek Hesabı Açma ve Kullanma Yasağı ile Yasağın Kaldırılmasına İlişkin Esaslar Tebliği” ve “Çek Bildirim İzahnamesi”nde yer alan kurallar dairesinde yapılır.

Muhataap banka bildirim, çekin karşılıksız çıktığı (Karşılıksız Çek – Ödenemez mührünün vurulduğu) günün en geç ertesi iş gününe kadar yapılmalıdır (Poliçeler Yasası m.74/VI; Tebliğ m. 3/I⁸⁵). Bankanın bildirim öngörülen süre içerisinde yapmaması halinde, bir defaya mahsus olmak üzere KKTC Merkez Bankası tarafından uyarıda bulunulur; tekrarı halinde durumun Polis Örgütü'ne intikal ettirileceği bildirilir (Tebliğ m. 3/II).

Bildirim şekli, Çek Bildirim Kuralları İzahnamesi'nde oldukça ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Muhatap banka, bildirim izahnamedeki formatı⁸⁶ kullanarak güvenli elektronik ortamda yapar. Bildirim bu şekilde yapılacak olması zaman bakımından önemli bir tasarruf sağlamaktadır.

2. Muhatap Banka Tarafından Hesap Sahibine Yapılacak Bildirim

Muhataap bankanın yapacağı bir diğer bildirim ise yasağın muhatabına yapılacak bildirimdir. Çekin karşılıksız çıkması halinde hesap sahibi gerçek veya tüzel kişiye iadeli taahhütlü bir bildirim⁸⁷ gönderilir. Hakkında yasak

⁸⁵ Yasa'da ve Tebliğ'de bildirim en geç ertesi iş günü yapılacağı belirtilmiş olmakla birlikte, Tebliğ'de ayrıca “Bildirimlerin resmi tatil gününe denk gelmesi durumunda tatili izleyen ilk iş günü esas alınır.” cümlesine de yer verilmiştir. Yasa ve Tebliğ'de bildirim iş gününde yapılacağının belirtilmesi karşısında Tebliğ'in cümlelerin gerekliliği sorgulanmaya açıktır.

⁸⁶ Bkz. Çek Bildirim Kuralları İzahnamesi, Ek:1
http://www.kktcmerkezbankasi.org/sites/default/files/mevzuat/cek-bildirim-kurallari-izahnamesi_0.pdf (Erişim Tarihi: 27.08.2019).

⁸⁷ Poliçeler Yasası m. 74B'de bildirim yerine “ihbar” ifadesi kullanılmaktadır.

uygulanacak kişinin tüzel kişi olması durumunda, tüzel kişinin çek düzenleme yetkisine sahip organlarına da bu bildirim yapılması gerekir (Poliçeler Yasası m. 74B/I). Bildirimin içeriğinde nelerin yer alacağı, Poliçeler Yasası'nın m. 74B/II. fıkrasında belirlenmiştir. Hesap sahibi, bildirim tebliğ edildiği veya tebliğ edilmiş addolunduğu⁸⁸ tarihten itibaren on iş günü içerisinde,

- *Elindeki bütün çek yapraklarını ait olduğu bankalara iade etmekle,*
- *Düzenlemiş bulunduğu ve henüz karşılığı tahsil edilmemiş olan çekleri, düzenleme tarihlerini, bedellerini ve lehtarlarını da göstermek suretiyle muhatap bankalara liste halinde vermekle*

yükümlü tutulmuş olup, bu hususların ihbarda yer alması gerekmektedir (Poliçeler Yasası m. 74B/II).

Bankalar, bildirim yükümlülüklerini yerine getirmez veya yerine getirmekte gecikirlerse banka, banka yetkilisi ve bankanın yetkili mensupları suç işlemiş olurlar ve on bin Türk Lirası'na kadar para ve/veya beş yıla kadar hapis cezasına çarptırılabilirler (Poliçeler Yasası m. 75/IV). Söz konusu cezalar bankanın yetkili mensuplarına suça katılımları oranında uygulanır.

3. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın Diğer Bankalara Yapacağı Bildirim

Yasak muhatabının tüm bankalarda bulunan çek ile işleyen hesapları kapatılacağından ve yasak süresince yeni bir çek hesabı açtırmaları mümkün olmayacağından keyfiyetin, diğer bankalara da bildirilmesi gereklidir. Bu bildirim yükümlülüğü ise KKTC Merkez Bankası'na aittir. KKTC Merkez Bankası bildirimini iki şekilde yapar.

KKTC Merkez Bankası'nın internet sitesinde⁸⁹ yer alan ve yasak kapsamına giren kişileri gösteren bir liste mevcuttur. KKTC Merkez Bankası öncelikle hakkında çek hesabı açma ve kullanma yasağı uygulanan kişiyi bu listeye ekler. Yasaklı kişilerin çek ile işleyen yeni hesap açmaları amacıyla

⁸⁸ “İlgili kişinin iadeli taahhütlü mektubu haklı bir sebebe dayanmaksızın postacıdan veya postaneden almaması halinde postahänenin öyle bir taahhütlü mektubun varlığı hakkında ilgili kişinin adresine ihbar veya bildiri verdiği gün iadeli taahhütlü mektubun tebliğ edilmiş olduğu addolunur” (Poliçeler Yasası m. 74B/V).

⁸⁹ <http://www.kkctcmerkezbankasi.org/> (Erişim Tarihi: 27.08.2019).

başvurdukları banka, bu liste aracılığı ile kişinin yasak kapsamında olup olmadığını görebilir.

Yasak kapsamına alınmadan önce açılmış olan hesapların kapatılması bakımından ise anılan liste işlevsel değildir. Zira, her bankanın nezdinde bulunan tüm çek ile işleyen hesaplar için günlük olarak hesap sahibi hakkında çek hesabı açma ve kullanma yasağına girip girmediğini kontrol etmesi oldukça zordur. Bu nedenle, KKTC Merkez Bankası çek yasağı listesini en geç beş iş günü içerisinde güvenli elektronik ortam üzerinden tüm bankalara bildirmekle de yükümlü kılınmıştır. Bankalar kendilerine gelen bildirim üzerine yasaklı kişinin, kendi bankaları nezdinde çek ile işleyen hesabı olup olmadığını kolayca denetleyebilir ve bulunması durumunda da bu hesapları kapatabilir.

Poliçeler Yasası'nda üyelerine çek hesabı açma izni verilen kooperatifler de banka sayıldığından, KKTC Merkez Bankası'nın bu bildirim söz konusu kooperatiflere de yapması gerekir.

KKTC Merkez Bankası ayrıca söz konusu listeyi maliye işleri ile görevli bakanlığa (Maliye Bakanlığı) da en geç beş iş günü içinde bildirmekle yükümlüdür.

D. Çek Yapraklarının İadesi ve Dolaşımdaki Çekler İçin Liste Hazırlanması

1. Çek Yapraklarının İadesi

Çek hesabı açma ve kullanma yasağı kapsamına giren kişi, muhatap bankanın kendisine vermiş olduğu tüm çek yapraklarını bankaya iade etmekle yükümlüdür. Bunun yanında söz konusu kişinin başka bankalar nezdinde de çek hesaplarının bulunması halinde, o bankalar tarafından kendisine verilen çek yapraklarını da hesaplarının bulunduğu bankalara iade etmesi gerekir. İade yükümlülüğü çek hesabı açma yasağının bildirildiği tarihten itibaren on iş günü içinde gerçekleştirilmelidir (Poliçeler Yasası m. 74B/II).

2. Dolaşımdaki Çekler İçin Liste Hazırlanması

Çek hesabı açma ve kullanma yasağı kapsamına giren kişi, elinde bulunan ve henüz kullanmadığı çek yapraklarını iade edecektir. Ancak,

yasaktan önce düzenlediği ve henüz tahsil edilmeyen çeklerinin bulunması halinde bu çek yapraklarının yasak kapsamına giren kişi tarafından iadesi artık mümkün değildir. Yasak kapsamına giren kişi, piyasada dolaşımda olan çeklerinin düzenleme tarihlerini, miktarlarını ve lehtarlarını da gösteren bir liste hazırlamalı ve yasağın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren on iş günü içinde bu listeyi, çekler için muhatap konumunda olan bankaya vermelidir (Poliçeler Yasası m. 74B/II). Bu yükümlülüğü yerine getirebilmek adına hesap sahibinin düzenlediği tüm çeklere ilişkin düzenleme tarihleri, çek bedelleri ve lehtarlarına ilişkin bilgileri saklaması gereklidir.

Yasak kapsamına giren kişinin birden fazla bankada çek ile işleyen hesabı bulunması durumunda çek ile işleyen her hesabı üzerine düzenlediği çekler için ayrı ayrı liste hazırlaması ve bunları hesapların bulunduğu bankalara teslim etmesi gereklidir.

Çek yapraklarının iadesi ve dolaşımdaki çekler için hazırlanacak liste için Poliçeler Yasası'nda aynı sürenin öngörülmüş olması nedeniyle, çek yaprakları iade edilirken anılan listenin çek yaprakları ile birlikte teslim edilmesi isabetli olacaktır.

Hesap sahibine yapılan bildirimde rağmen on iş günü içinde çek yapraklarının iadesi ve dolaşımdaki çeklerin listesinin teslim edilmemesi halinde bankaların Polis Örgütüne suç duyurusunda bulunmaları da gereklidir (Poliçeler Yasası m. 74B/III)⁹⁰.

E. Çek Hesabı Açma ve Kullanma Yasağı Listesinin Oluşturulması

Çek hesabı açma ve kullanma yasağı listesinin oluşturulması KKTC Merkez Bankası'nın görevleri arasındadır. Bir çekin hukuken karşılıksız kalması durumunda muhatap banka tarafından KKTC Merkez Bankası'na yapılacak bildirim üzerine, KKTC Merkez Bankası beş iş günü içerisinde hesap sahibini çek yasağı listesine dahil eder. Ayrıca hakkında çek hesabı açma ve kullanma yasağı uygulanacak kişi, KKTC Merkez Bankası tarafından Maliye Bakanlığı'na ve muhatap banka dışındaki bankalara bildirilir (Poliçeler Yasası m. 74/VII; Tebliğ m. 5). Bankalar bu bildirim

üzerine, çek hesabı açma ve kullanma yasağına tabi kişi için yeni çek hesabı açamazlar; daha önce açılmış çek hesapları varsa bu hesapları da kapatırlar.

KKTC Merkez Bankası çek hesabı açma ve kullanma yasağı kapsamında olan kişilere ait bilgileri kendi internet sayfasında yayınlamakla görevlendirilmiştir. Ancak bu yayın tüm yasaklılar görülmeden sadece araştırılmak istenen kişinin yasaklı olup olmadığının anlaşılmasına olanak verecek şekilde yapılır (Poliçeler Yasası m. 74/IX; Tebliğ m. 5)⁹¹.

F. Yasağa Aykırılığın Yaptırımı

1. Yasağın Muhatabı Açısından

Çek hesabı açma ve kullanma yasağı kapsamındaki kişi, yasak süresi boyunca çekle işleyen yeni bir hesap açtırsa on bin Türk Lirası'na kadar para ve/veya beş yıla kadar hapis cezasına çarptırılabilir (Poliçeler Yasası m. 75/II)⁹². Yasak kapsamındaki kişinin yeni bir çek düzenlemesi de aynı yaptırımı bağlanmıştır. Hemen belirtelim ki, yasak kapsamındaki kişinin yeni bir çek düzenleyebilmesi, elindeki çek yapraklarının iadesi yükümlülüğünü yerine getirmediğine ya da bir banka tarafından bu kişiye yeni bir çek hesabı açılarak çek karnesi verildiğine de işaret eder.

Öte yandan, çek hesabı açma yasağı ile doğrudan ilgili olmamakla birlikte Poliçeler Yasası'nda bir yaptırım daha öngörülmüştür. Hesabında yeterli miktarda parası bulunmayan çek hesabı sahipleri, çeklerinin hukuken karşılıksız çıkması sonucu çek hesabı açma ve kullanma yasağı ile karşı karşıya kalmamak adına, Polis Örgütüne yanlış ve yanıltıcı beyanlarda bulunabilmektedirler. Dolaşımdaki çeklerinin ödeme için ibraz edilmelerini engellemek amacıyla yapılan bu beyanlarda çekin kaybolduğu, çalındığı veya yetkili temsilci tarafından imzalanmadığı iddiaları gündeme gelebilmektedir. Polis Örgütüne bu şekilde yanlış ve yanıltıcı beyanlarda

⁹¹ <http://cys.kkctcmerkezbankasi.org/> adresi üzerinden KKTC'de çek yasağı kapsamına girenler sorgulanabilmektedir. Arama gerçek kişiler için kimlik numarası veya isimle; tüzel kişiler için ise MŞ numarası veya tüzel kişi adıyla yapılabilmektedir. 2010 yılına kadar yasak kapsamına girenler KKTC Merkez Bankası tarafından liste halinde yayımlanmakta idi. 2010 yılında, 20/2010 sayılı Yasayla yapılan değişiklikle bu uygulamadan vazgeçilip sadece hakkında arama yapılan kişinin yasak kapsamında olup olmadığını öğrenmeye yarayan günümüzdeki sisteme geçilmiştir.

⁹² Hükümün orijinali şu şekildedir: "10.000.-TL (On Bin Türk Lirası)'na kadar para cezasına veya 5 (beş) yıla kadar hapislik cezasına veya her iki cezaya birden çarptırılabilirler".

bulunan kişiler hakkında da on bin Türk Lirası'na kadar para ve/veya beş yıla kadar hapis cezasına uygulanabilir. (Poliçeler Yasası m. 75/I).

2. Bankalar Açısından

Hakkında çek hesabı açma ve kullanma yasağına giren kişiye yasak süresi içinde hiçbir bankanın çek hesabı açmaması gerekir. Bankalar çek hesabı açtırmak için başvuran kişiler hakkında KKTC Merkez Bankası'nın internet sayfasından kolayca haklarında yasak olup olmadığını öğrenebilmektedirler. Buna aykırı olarak yeni bir hesap açılması durumunda banka, banka yetkilisi ve bankanın yetkili mensupları suç işlemiş olurlar ve on bin Türk Lirası'na kadar para ve/veya beş yıla kadar hapis cezasına çarptırılabilirler (Poliçeler Yasası m. 75/IV). Söz konusu cezalar bankanın yetkili mensuplarına suça katılımları oranında uygulanır. Dolayısıyla yasak süresi içinde çek ile işleyen hesap açılması durumunda hem hesabı açtıran kişi hem de açan banka ayrı ayrı bu yaptırımlara maruz kalacaklardır.

G. Yasağın Kaldırılması

KKTC hukukunda karşılıksız çek düzenleye bağlanan yegane yaptırım olan çek hesabı açma ve kullanma yasağının nasıl kaldırılacağı da Poliçeler Yasası'nda düzenlenmiştir. Yasa'nın 74A/I hükmüne göre çek hesabı açmaktan ve kullanmaktan men edilen kişi, karşılıksız çeklerin tümünü ödemesi halinde çek hesabı açma ve kullanma hakkını yeniden kazanır.

Yasa'da belirtilmemiş olmasına rağmen karşılıksız kalan çek bedellerine, muhatap banka tarafından çeke "Karşılıksız Çek-Ödenemez" mührünün vurulduğu tarihten itibaren temerrüt faizinin işletilmesi ve yasağın kalkabilmesi için de hesap sahibinin çek bedellerini temerrüt faizi ile birlikte ödemesi gereklidir.

Hakkında yasak uygulanan kişi, karşılıksız kalan çeklerinin karşılıklarını muhatap bankaya yatırabilir veya çeklerin muhatap bankaya iade edilmiş olması halinde bunlara ilişkin tahsilat makbuzunu ibraz edebilir. Bunun yerine çeki düzenleyen yasaklı kişi, çek hamili ile anlaşarak çek bedelinin ödendiğine ilişkin bir belge düzenleyebilir ve bunu da muhatap bankaya sunabilir. Yalnız, söz konusu belgenin geçerli olabilmesi için düzenleyen ve yetkili hamil tarafından birlikte imzalanması gereklidir.

Yukarıdaki olasılıklardan herhangi biri gerçekleştiğinde muhatap banka yasak uygulanan kişinin karşılıksız çeklerinin tümünü ödediğini, en geç

ertesini iş günü KKTC Merkez Bankası'na bildirmelidir⁹³. Bildirimin gecikmesi halinde KKTC Merkez Bankası bir defaya mahsus olmak üzere muhatap bankaya uyarıda bulunur. Gecikme tekrar yaşanır ise durum KKTC Merkez Bankası tarafından Polis Örgütü'ne intikal ettirilir (Çek Hesabı Açma ve Kullanma Yasağı ile Yasağın Kaldırılmasına İlişkin Esaslar Tebliği m. 4/II). KKTC Merkez Bankası muhatap bankadan gelen bildirim üzerine kişiyi çek yasağından çıkarır. Ayrıca KKTC Merkez Bankası kişinin yasak kapsamından çıktığını diğer bankalara da bildirir. Böylelikle kişi, tekrar bankalar nezdinde çek hesabı açma ve bu hesaplar üzerinden çek düzenleme hakkına kavuşmuş olur. Ancak aynı kişinin birden fazla banka nezdinde çeklerinin karşılıksız kalması halinde, yasağın kaldırılabilmesi için bankaların tümünün KKTC Merkez Bankası'na karşılıksız çeklerin tümünün ödendiğini ayrı ayrı bildirmeleri gerekir.

Son olarak belirtmek gerekir ki, hakkında çek hesabı açma ve kullanma yasağı uygulanan kişi, bu yasağın haksız yere uygulandığı kanısında ise yasak kararına karşı adli yargıda⁹⁴ dava açma hakkına sahiptir. Davanın hangi sürede açılması gerektiği konusunda ise herhangi bir özel düzenleme yoktur.

SONUÇ

KKTC'de İngiliz döneminde yürürlüğe giren ve çeklere ilişkin de temel düzenleme niteliğinde olan Poliçeler Yasası, 1882 tarihli İngiliz "*Bills of Exchange Act*"ın tercüme edilmesiyle hazırlanmıştır. Tercüme sırasında tercih edilen ve Yasa'nın uygulanması bakımından büyük önem taşıyan "bankacı", "kişi" gibi kavramlar, yukarıda açıklandığı üzere günlük dilden önemli ölçüde farklı anlam taşıyacak şekilde tanımlanmıştır. Bu da Yasa'nın uygulanması bakımından isabetli bir durum oluşturmamaktadır.

Poliçeler Yasası'nın çeklere ayrılan III. Kısmı zaman içinde birçok değişiklik geçirmiştir. Bu değişiklikler sonucunda çekin hukuki niteliği, unsurları gibi konularda Anglo-Sakson, çekin karşılıksız kalması halinde

⁹³ Bu bildirim nasıl yapılacağı Çek Bildirim Kuralları İzahnamesi Ek:4'de gösterilmiştir.

⁹⁴ KKTC Yüksek İdare Mahkemesi, çek hesabı açma ve kullanma yasağına karşı idari yargıda açılan bir iptal davasında "dava konusu karar veya işlemlerin idari nitelikli olmadıkları" gerekçesiyle idare mahkemesinin davayı görmeye yetkisi bulunmadığına hükmetmiştir. Bkz. KKTC YİM, 23.09.2015, D: 27/2015 - <http://www.mahkemeler.net/cgi-bin/venikararara3.aspx> (Erişim Tarihi: 27.08.2019).

uygulanacak yaptırımlar konusunda ise Türk hukuku düzenlemelerini esas alan karma bir kanun ortaya çıkmıştır.

Karşılıksız çeke ilişkin yapılan değişikliklerin temel amacı, karşılıksız çeklerin önüne geçilebilmesidir. Ancak bunu sağlarken de “ekonomik suça ekonomik ceza” kuralından da uzaklaşmamak istendiği anlaşılmaktadır. Karşılıksız çeke ilişkin yaptırım olarak çek hesabı açma ve kullanma yasağı yaptırımı öngörülmüştür. Bu yasak, karşılıksız çekin önüne geçmeye elverişli, etkin bir yasal düzenleme niteliğinde değildir; yasak, karşılıksız kalan çek bedellerinin ödenmesi halinde başkaca bir işleme gerek olmaksızın ortadan kalkmaktadır.

Yaptırımın etkisizliğinin en önemli kanıtı, yasak kapsamına giren kişi sayısıdır. KKTC Merkez Bankası verilerine göre, 2013 yılında 2910 kişi, 2014 yılında 3366 kişi, 2015 yılında 3699 kişi, 2016 yılında 2977 kişi, 2017 yılında 2499 kişi ve 2018 yılında 2374 kişi çek hesabı açma ve düzenleme yasağı kapsamına alınmıştır. Son sayım tarihi olan 2014 yılı verilerine göre ülke nüfusunun toplam 313.626 olduğu göz önünde⁹⁵ tutulduğunda, yasak kapsamına giren kişilerin nüfusa oranının önemi net bir biçimde görülmektedir. Karşılıksız kalan çek sayısındaki yoğunluk zaman zaman ülkede yayınlanan günlük gazetelerin manşetlerine kadar taşınmaktadır.

Kıbrıs Türk Ticaret Odası (KTTO) tarafından Türkiye’de yürürlükte olan karekod uygulamasının KKTC’de de kullanıma alınması çağrısı yapılmış ve bu uygulamayla karşılıksız çeklerin sayısında azalma beklendiği belirtilmiştir⁹⁶. Ancak buna ilişkin henüz yasal bir düzenleme yapılmamıştır.

Çekin bir ödeme aracı olarak varlığını devam ettirebilmesi, çek ile ödemeyi kabul edecek kişiler nezdindeki güven algısına bağlıdır. Günümüzde ise KKTC’de çek, alacaklı bakımından adeta “son çare”ye dönüşmüş durumdadır. Bu noktada ekonomi ve hukuk aktörleri tarafından durum yeniden değerlendirilmeli ve karşılıksız çeke ilişkin daha etkin yaptırımlar getirilerek çekin itibarının yeniden kazandırılması için çalışmalara hız verilmelidir. Bu kapsamda ülkenin kendi geleneklerini temel alan yeni bir yasanın hazırlanmasının isabetli olacağı kanaatindeyiz. Hazırlanacak olan bu yasada çalışma kapsamında incelediğimiz, çeviri

⁹⁵ Bkz. <http://www.kktcmerkezbankasi.org/sites/default/files/yayinlar/sureli/2018%20Y%C4%B1ll%C4%B1k%20Rapor.pdf> (Erişim Tarihi: 27.08.2019).

⁹⁶ Bkz. <http://www.ekonomikibris.com/kibris-ekonomisi-icin-kritik-proje-karekodlu-cek/12693/> (Erişim Tarihi: 27.08.2019).

nedeniyle ortaya çıkan sıkıntıların da giderilmesi, gerek uygulama gerek öğreti bakımından da isabetli olacaktır.

KAYNAKÇA

Arkan, S./Göle, C.: Karşılıksız Çeki Ödeyen Bankanın Keşideciden Talep Hakkı, BATİDER 1984, C. XII, S. 2-3, s. 53 – 61.

Bahtiyar, M.: Kıymetli Evrak Hukuku, 15. Bası, İstanbul 2017.

Bilgili, F./Demirkapı, E.: Kıymetli Evrak Hukuku, Bursa 2012.

Bozer, A./Göle, C.: Kıymetli Evrak Hukuku, 8. Bası, Ankara 2018.

Can, Mertol: Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 2015.

Domaniç, H.: Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 1975.

Göle, C.: Kambiyo Senetlerinde Lehdarın Belirsizliği, BATİDER 1989, C. XIV, S. 3, s. 17-26.

Gültekin, Ö.: Kıymetli Evrakın Ziyayı ve İptali, 7. Baskı, Ankara 2013.

Gürel, M.: Ticaret Sicilinin Üçüncü Kişilere Etkisi Bağlamında Kambiyo Senetlerinde Yetkisiz Temsile İlişkin Bazı Sorunlar, BATİDER 2015, C. XXXI, S. 1, s. 231-250.

Hakkı, M.: Yargıtay Kararları Işığında Kıbrıs Hukuku 1966-2017, Lefkoşa 2018.

Kalpsüz, T./Erem, F./Çelebican, G.: İktisadi ve Hukuki Yönden Çek, Ankara 1974.

Karayalçın, Y.: Ticaret Hukuku Dersleri, II. Ticari -Senetler Kambiyo Senetleri, Ankara 1970.

Kendigelen, A.: Çek Hukuku, 5.Bası, İstanbul 2019.

Kılıçoğlu, A.: Medeni Hukuk, Ankara 2016.

Kınacıoğlu, N.: Kıymetli Evrak Hukuku, 4. Bası, Ankara 1993.

Kocaman, A. B.: Türk Borçlar Hukukunda Havale, Ankara 2001.

Narbay, Ş.: Çekte İbraz Sürelerinin Belirlenmesinde Ölçü Alınan “Yer” Kavramına “De Lege Lata” ve “De Lege Ferenda” Çözüm Önerileri, Prof. Dr. Ünal Tekinalp’e Armağan, C. 1, İstanbul 2003, s. 793-821.

- Oğuzman, M.K./Seliçi, Ö./Oktay Özdemir, S.:** Kişiler Hukuku, 16. Bası, İstanbul 2016.
- Özkorkut, K.:** Çek Hukukunda Ödeme İçin İbraz Süreleri, BATİDER 1997, C. XIX, S. 2, s. 41-61.
- Öztañ, F.:** Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 1997.
- Poroy, R./Tekinalp, Ü.:** Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, İstanbul 2013.
- Pulaşlı, H.:** Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, 5. Bası, Ankara 2017.
- Reisoğlu, S.:** Çek Hukuku, Ankara 2011.
- Teoman, Ö.:** Çek Yasası ve Getirdiği Yenilikler, İstanbul 1987.
- Turhan, T.:** Tarihsel Bakış Açısıyla Kıbrıs Türk Hukuk Sistemi, AÜHFD 2008, C. LVII, S. 2, s. 253-286.
- Ülgen, H./Helvacı, M./Kendigelen, A./Kaya, A.:** Kıymetli Evrak Hukuku, 10. Bası, İstanbul 2015.

KISALTMALAR

AÜHFD:	Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BATİDER:	Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bkz.:	Bakınız
ÇK:	Çek Kanunu
C.:	Cilt
D.:	Dağıtım
E.:	Esas
CGK.:	Ceza Genel Kurulu
HD.:	Hukuk Dairesi
HGK.:	Hukuk Genel Kurulu
K.:	Karar
KKTC:	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
KKTC AYM:	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi
KKTC RG.:	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Resmi Gazetesi
KKTC Y.H.:	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yargıtay Hukuk
KKTC YİM:	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek İdare Mahkemesi
m.:	Madde
T.C. RG.:	Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazetesi
S.:	Sayı
s.:	Sayfa
T.:	Tarih
T.C.:	Türkiye Cumhuriyeti
TTK:	Türk Ticaret Kanunu
vd.:	ve devamı